

ГРОШІ І КРЕДИТ

Укладачі:

Майя Пилипівна ФЕДИШИН

Віолетта Миколаївна ХАРАБАРА

Максим Григорович МАРИЧ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ГРОШІ І КРЕДИТ

*Методичні рекомендації
до самостійної роботи*

Укладачі:
Федишин М.П., Харабара В.М., Марич М.Г.

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

УДК 336.7:338.5: 339.7 (072)

Г-89

Друкується за ухвалою вченої ради
Економічного факультету Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 8 від 18 лютого 2026 року)

Укладачі: Федішин М.П., Харабара В.М., Марич М.Г.

Гроші і кредит : метод. реком. до самост. роб. / уклад.:
Г-89 М.П. Федішин., В.М. Харабара., М.Г. Марич. Чернівці :
Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2026. 139 с.

Видання містить методичні рекомендації до самостійної роботи студентів під час вивчення курсу «Гроші і кредит» – вступ, план лекцій, основні терміни і поняття, методичні поради до вивчення тем, завдання для самостійної роботи, подано теми наукових повідомлень і аналітичних виступів, запитання дискусійного та прикладного характеру, методичні рекомендації до виконання науково-пошукових робіт, питання підсумкового контролю, критерії оцінювання результатів навчання, список рекомендованої літератури.

Для здобувачів галузі знань Д «Бізнес, адміністрування та право», спеціальності Д2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» закладів вищої освіти, а також для здобувачів інших спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 336.7:338.5: 339.7

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026

Укладачі:

© Федішин М.П., 2026

© Харабара В.М., 2026

© Марич М.Г., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	9
Тема 1. Необхідність грошей та їх походження. Еволюція функцій і форм грошей	13
Тема 2. Теорії грошей та грошово-кредитного регулювання економіки	19
Тема 3. Грошовий оборот, його структура та характеристика	26
Тема 4. Грошова система	33
Тема 5. Грошовий ринок	39
Тема 6. Інфляція та необхідність стабілізації грошового обігу, її впливу на сталий розвиток економіки	45
Тема 7. Грошові реформи	51
Тема 8. Валюта, валютний курс і валютний ринок	56
Тема 9. Суть, теорії і функції кредиту. Поняття процента	61
Тема 10. Форми та види кредиту	67
Тема 11. Фінансове посередництво. Система комерційних банків	75
Тема 12. Небанківські фінансово-кредитні установи	81
Тема 13. Цінні папери та фондовий ринок	87
Тема 14. Центральний банк і його роль в економіці	93
Тема 15. Монетарна політика Центрального банку	99
Тема 16. Світова валютна система: історична еволюція	105
Тема 17. Міжнародні валютно-кредитні організації	111
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)	117
ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	119

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	120
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ)	121
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	125
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ)	129
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	133
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	137

ВСТУП

Студенти, які здобувають вищу освіту за спеціальністю «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», формують професійні компетентності, що визначають їхню здатність ефективно працювати в умовах сучасної фінансової системи. Однією з фундаментальних дисциплін, яка забезпечує теоретичну та практичну основу фахової підготовки, є курс «Гроші і кредит».

Вивчення дисципліни «Гроші і кредит» дозволяє майбутнім фахівцям глибоко зрозуміти природу грошей, механізми грошового обігу, закономірності функціонування грошового ринку та кредитних відносин, а також роль банківської системи й центрального банку в забезпеченні макроекономічної стабільності. Опанування курсу сприяє формуванню системного економічного мислення, розвитку аналітичних здібностей та здатності приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Дисципліна «Гроші і кредит» належить до базових складових професійної підготовки, оскільки формує світоглядні засади розуміння монетарних процесів, інфляційних явищ, процентної політики, кредитування та грошово-кредитного регулювання економіки. Отримані знання та навички необхідні для подальшого вивчення спеціальних фінансових дисциплін і практичної діяльності у сфері банківництва, страхування, інвестицій та фінансового менеджменту.

Процес опанування курсу передбачає активну взаємодію здобувачів освіти з викладачем під час лекційних та практичних занять, опрацювання нормативно-правових актів, статистичних матеріалів Національного банку України, аналітичних звітів і наукових джерел. Важливою складовою навчального процесу є систематична самостійна робота студентів, яка забезпечує поглиблення теоретичних знань, формування практичних навичок розрахунків і розвитку критичного мислення.

Пропоновані методичні рекомендації до самостійної роботи підготовлені з метою сприяння системному засвоєнню матеріалу дисципліни, розвитку загальних (ЗК) та спеціальних (СК) компетентностей, передбачених освітньою програмою

підготовки здобувачів вищої освіти, а також формування здатності аналізувати сучасні грошово-кредитні процеси та оцінювати їх вплив на фінансову систему держави.

Вивчення дисципліни «Гроші і кредит» «сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

інтегральна компетентність:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

загальні та фахові компетентності:

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових і національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань і постійно підвищувати свою професійну підготовку.

програмні результати навчання:

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони,

причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових і національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем і способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

ПР13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз і синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР17. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПР18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях і професійному спілкуванні.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР23. Визначати досягнення та ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань» [1].

Високий рівень результативності виконання завдань із дисципліни досягається за умови активної залученості здобувача освіти до навчального процесу, зокрема через системну та різноаспектну самостійну роботу з навчально-методичними матеріалами.

Студентам у нагоді стане самостійне виконання таких завдань, які містить це методичне видання: підготовка повної ґрунтовної відповіді за переліком питань, наведених до тем навчальної дисципліни; тлумачення термінів; підготовка наукових повідомлень, аналітичних виступів; обґрунтування власного погляду щодо відповіді на запитання дискусійного характеру; виконання завдань прикладного характеру, які включають кейси, які спрямовані на формування аналітичного мислення та здатності застосовувати теоретичні знання до практичних економічних ситуацій та ситуаційні задачі, що орієнтовані на набуття навичок фінансових розрахунків і практичного застосування економічних формул.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів освіти з курсу «Гроші і кредит» спрямована на поглиблення та систематизацію теоретичних знань у сфері грошово-кредитних відносин, формування навичок аналітичного мислення та набуття вміння застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних і ситуаційних завдань.

Особливість дисципліни полягає в її фундаментальному характері: вона формує базове розуміння механізмів функціонування грошової системи, кредитних відносин, банківського сектору, валютного ринку та монетарної політики. Тому самостійна робота є ключовим елементом засвоєння матеріалу.

Мета самостійної роботи полягає у:

- забезпеченні повного засвоєння навчальної програми дисципліни;
- формуванні системного бачення грошово-кредитних процесів;
- розвитку здатності аналізувати макроекономічні явища;
- формуванні навичок роботи зі статистичними та аналітичними матеріалами;
- розвитку професійної самостійності як важливої фахової компетентності.

Завдання самостійної роботи: у процесі виконання самостійної роботи здобувач повинен:

- опанувати методологічні засади аналізу грошового обігу, кредиту та фінансових інститутів;
- навчитися працювати з нормативно-правовими актами у сфері грошово-кредитного регулювання;
- аналізувати статистичні дані НБУ, Держстату та міжнародних фінансових організацій;
- виконувати розрахункові завдання (проценти, валютні курси, мультиплікатори, показники інфляції тощо);
- формувати аналітичні висновки щодо стану та тенденцій розвитку грошово-кредитної системи;

– аргументовано висловлювати власну позицію під час дискусій та наукових виступів.

Види самостійної роботи

Самостійна робота передбачає:

- вивчення лекційного матеріалу;
- опрацювання рекомендованої літератури;
- підготовку до практичних занять;
- виконання індивідуальних завдань;
- розв’язання розрахункових задач;
- аналіз міні-кейсів та ситуаційних завдань;
- підготовку аналітичних повідомлень і презентацій;
- участь у науково-пошуковій діяльності;
- дистанційне навчання (Moodle та інші освітні платформи).

Робота з літературними та аналітичними джерелами

Опрацювання джерел є основою якісної підготовки до занять. Під час самостійної роботи здобувачам рекомендується:

✓ Користуватися силабусом дисципліни та планами практичних занять.

✓ Опрацьовувати як базові підручники, так і сучасні наукові публікації.

✓ Аналізувати:

- офіційні звіти НБУ;
- інфляційні звіти;
- статистику грошової маси;
- дані щодо процентних ставок;
- інформацію про валютні резерви;
- матеріали МВФ та Світового банку.

✓ Здійснювати порівняльний аналіз різних теоретичних підходів.

✓ Формувати власні обґрунтовані висновки.

Самостійна робота з джерелами повинна сприяти розвитку:

- критичного мислення;
- аналітичних навичок;
- здатності оцінювати економічні процеси у динаміці;
- вміння пов’язувати теорію з сучасною економічною практикою.

Аналітичний підхід до виконання завдань

Виконуючи завдання до кожної теми, студент повинен:

- визначити сутність явища;
- встановити його місце в системі грошово-кредитних відносин;
- проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки;
- провести необхідні розрахунки;
- сформулювати аналітичний висновок.

Особливу увагу необхідно приділяти:

- логіці економічних процесів;
- точності розрахунків;
- обґрунтованості висновків;
- використанню актуальних статистичних даних.

Формування професійних компетентностей

Самостійна робота з дисципліни «Гроші і кредит» сприяє формуванню:

- здатності аналізувати грошово-кредитну політику;
- умінь оцінювати ефективність діяльності фінансових інститутів;
- навичок фінансового прогнозування;
- здатності приймати економічно обґрунтовані рішення;
- готовності до подальшої професійної діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Підсумковий результат самостійної роботи

У результаті систематичної самостійної роботи здобувач повинен:

- глибоко розуміти механізми функціонування грошової та кредитної системи;
- володіти навичками економічного аналізу;
- вміти працювати зі статистичними та аналітичними матеріалами;
- бути здатним застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати професійні аргументовані висновки щодо сучасних грошово-кредитних процесів.

Систематична та активна самостійна робота студентів під час вивчення дисципліни «Гроші і кредит» забезпечує підтримання належного рівня теоретичних знань, сприяє

постійному підвищенню професійної підготовки, формує готовність до участі у науково-практичних заходах, а також створює підґрунтя для успішного проходження поточного та підсумкового контролю результатів навчання.

ТЕМА 1. НЕОБХІДНІСТЬ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ПОХОДЖЕННЯ. ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ І ФОРМ ГРОШЕЙ

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння економічної природи грошей, причин їх виникнення, основних теорій походження, закономірностей еволюції функцій і форм грошей, а також усвідомлення їх ролі у функціонуванні сучасної ринкової економіки та фінансової системи держави

Завдання вивчення теми: з'ясувати об'єктивні передумови виникнення грошей; розкрити економічну сутність грошей; охарактеризувати основні теорії їх походження; простежити історичну еволюцію форм грошей; визначити функції грошей та їх трансформацію в сучасних умовах; проаналізувати значення грошей у забезпеченні стабільності економічної системи.

Перелік питань

1. Необхідність грошей, їхнє значення та роль в економіці
2. Теорії походження грошей
3. Еволюція грошей
4. Суть і функції грошей
5. Форми грошей

Методичні поради. Під час вивчення теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Розпочати з економічної проблеми обміну** — з'ясувати, які обмеження мав бартер і чому виникла потреба в універсальному еквіваленті вартості.

2. **Чітко розмежувати теорії походження грошей:**

- еволюційну (гроші як результат розвитку товарного обміну);
- раціоналістичну (гроші як результат домовленості або державного рішення).

Важливо не лише відтворити їх зміст, а проаналізувати логіку кожної концепції.

3. **Прослідкувати історичну еволюцію форм грошей**, встановивши причинно-наслідковий зв'язок між:

- розвитком виробництва,
- ускладненням економічних зв'язків,
- трансформацією грошових форм (товарні → металеві → паперові → кредитні → електронні).

4. **Проаналізувати функції грошей у взаємозв'язку**, а не ізольовано. Особливу увагу звернути на:

- функцію міри вартості як базову;
- роль грошей як засобу обігу та платежу;
- значення функції нагромадження в умовах інфляції.

5. **Порівняти повноцінні та неповноцінні гроші**, визначивши їх відмінності за:

- наявністю внутрішньої вартості;
- способом забезпечення;
- механізмом довіри.

6. **Оцінити сучасні тенденції трансформації грошей**, зокрема:

- розвиток безготівкових розрахунків;
- електронні гроші;
- цифрові валюти центральних банків (CBDC).

Важливо з'ясувати, чи змінюється сутність грошей, чи лише їх форма.

7. **Сформувати узагальнюючу аналітичну схему**: *«розвиток товарного виробництва → ускладнення обміну → виникнення грошей → формування функцій → еволюція форм»*.

8. Під час підготовки до практичних занять і виконання самостійної роботи доцільно використовувати літературні та інтернет-джерела, наведеними в цьому виданні (с. 133)

9. У підсумку опрацювання теми студент повинен дійти висновку, що гроші є не лише технічним інструментом розрахунків, а фундаментальною економічною категорією, яка забезпечує функціонування ринкової системи.

Основні терміни і поняття

✓ гроші	✓ засіб обігу
✓ товарний обмін	✓ засіб платежу
✓ загальний еквівалент	✓ засіб нагромадження
✓ вартість	✓ світові гроші
✓ споживна вартість	✓ повноцінні гроші
✓ мінова вартість	✓ неповноцінні гроші
✓ еволюційна теорія грошей	✓ паперові гроші
✓ раціоналістична теорія грошей	✓ кредитні гроші
✓ функції грошей	✓ електронні гроші
✓ міра вартості	✓ цифрові гроші
	✓ грошовий обіг

Завдання для самостійної роботи

1. Обґрунтувати об'єктивну необхідність виникнення грошей у процесі розвитку товарного виробництва.
2. Порівняти раціоналістичну та еволюційну теорії походження грошей, визначити їх сильні та слабкі сторони.
3. Проаналізувати історичні етапи еволюції грошей: від товарних до сучасних цифрових форм.
4. Розкрити економічну сутність грошей та пояснити відмінність між сутністю і формами їх прояву.
5. Охарактеризувати функції грошей та навести приклади їх реалізації в сучасній економіці України.
6. Пояснити трансформацію функцій засобу нагромадження в умовах інфляції та фінансової нестабільності.
7. Проаналізувати роль грошей у формуванні фінансового ринку.
8. Дослідити вплив цифровізації на розвиток безготівкових форм грошей.
9. Визначити відмінності між повноцінними та неповноцінними грошима.
10. Розкрити історію виникнення та використання електронних грошей.
11. Розкрити історію виникнення та використання цифрових грошей в Україні.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Історична еволюція грошей: економічні передумови та сучасні тенденції.
2. Теорії походження грошей у контексті розвитку ринкової економіки.
3. Трансформація функцій грошей у цифрову епоху.
4. Гроші як інструмент макроекономічної стабілізації.
5. Вплив інфляційних процесів на функції грошей.
6. Роль електронних грошей у сучасній банківській системі.
7. Перспективи впровадження цифрової валюти центрального банку (CBDC).
8. Криптовалюти: економічна природа та місце у грошовій системі.
9. Майбутнє готівкового обігу в умовах розвитку фінансових технологій.
10. Гроші як фактор економічної безпеки держави в умовах воєнного стану.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи можуть криптовалюти виконувати всі функції грошей?
2. Чи зникне готівка в найближчому майбутньому?
3. Чи змінюється економічна сутність грошей із розвитком технологій?
4. Чи є цифрова валюта центрального банку новим етапом еволюції грошей?
5. Чи можна вважати електронні гроші повноцінною формою грошей?
6. Чи впливає інфляція на довіру до грошей як засобу нагромадження?
7. Чи повинна держава повністю контролювати емісію цифрових грошей?
8. Чи бартерні операції актуальні в сучасній економіці?
9. Чи змінюється роль грошей у період воєнного стану та кризових явищ?
10. Чи можна вважати цифрову валюту центрального банку новим етапом еволюції грошей?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати динаміку частки безготівкових розрахунків в Україні за останні 3 роки (за даними НБУ) та зробити висновки.
2. Підготувати аналітичну довідку щодо розвитку електронних платіжних інструментів в Україні.
3. Дослідити структуру грошового обігу в Україні (готівковий та безготівковий сегменти).
4. Порівняти форми грошей, що використовуються в Україні та країнах ЄС.
5. Оцінити, які функції грошей найбільш активно реалізуються в банківській системі України.
6. Підготувати короткий огляд розвитку цифрової валюти центрального банку (CBDC) у світі. Проаналізувати вплив інфляції на заощадження домогосподарств.
7. Навести приклади трансформації форм грошей у фінансових технологіях (FinTech).
8. Підготувати приклади реалізації функції засобу платежу в умовах електронної комерції.
9. Провести міні дослідження (опитування 10–15 осіб) щодо використання готівкових та безготівкових розрахунків і узагальнити результати.

Ситуаційна задача 1

Кейс: «Бартерна економіка»

У невеликому селищі відсутня розвинена грошова система. Мешканці обмінюються товарами безпосередньо: фермер міняє зерно на одяг, рибалка — рибу на овочі, майстер ремонтує техніку в обмін на продукти.

З часом виникають проблеми:

- складно знайти людину, яка одночасно потребує ваш товар і має потрібний вам;
- виникають суперечки щодо «справедливої» пропорції обміну;
- частина товарів швидко псується і не може бути збережена.

Завдання до кейсу:

Які недоліки бартерного обміну проявилися в цій ситуації?

Які економічні передумови зумовили появу грошей?

Які функції грошей могли б вирішити зазначені проблеми?

Який товар міг би виконувати роль загального еквівалента в цьому селищі? Обґрунтуйте.

Чи можна вважати гроші необхідним елементом ринкової економіки?

Ситуаційна задача 2

Кейс: «Від золота до електронних грошей»

У XIX столітті в країні використовувалися золоті монети. Згодом їх замінили паперові гроші, а сьогодні більшість розрахунків здійснюється через банківські картки та мобільні додатки. Частина населення вважає, що «справжніми грошима» є лише золото, інші ж переконані, що сучасні електронні кошти є повноцінною формою грошей.

Завдання до кейсу:

Поясніть, чому відбулася заміна золотих грошей паперовими.

Чим повноцінні гроші відрізняються від неповноцінних?

Які функції грошей виконують електронні кошти?

Чи змінилася економічна сутність грошей із розвитком технологій?

Які переваги та ризики має перехід до безготівкових розрахунків?

Ситуаційна задача 3

Кейс: «Заощадження та знецінення грошей»

Студент Андрій протягом року відклав 20 000 грн готівкою, зберігаючи їх удома. Через рік він помітив, що ціни на техніку, яку планував купити, зросли майже на 15%. Його подруга Олена поклала аналогічну суму на депозит у банку під 12% річних.

Завдання до кейсу:

Яку функцію грошей реалізовував Андрій, зберігаючи кошти готівкою?

Чому купівельна спроможність його заощаджень зменшилася?

Чи можна вважати депозит ефективнішим способом реалізації функції нагромадження?

Як інфляція впливає на функцію грошей як засобу збереження вартості?

Які способи збереження вартості коштів існують в сучасній економіці?

ТЕМА 2. ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Мета: формування у здобувачів освіти системного уявлення про еволюцію теорій грошей та концептуальні підходи до грошово-кредитного регулювання економіки, а також розвиток здатності аналізувати сучасну монетарну політику крізь призму класичних і сучасних економічних теорій.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен: розкрити зміст основних теорій грошей; проаналізувати історичні передумови формування монетарних концепцій; визначити особливості металістичної, номіналістичної та кількісної теорій грошей; охарактеризувати підходи до грошово-кредитного регулювання в кейнсіанстві та монетаризмі; пояснити зміст кейнсіансько-неокласичного синтезу; оцінити вплив теоретичних підходів на сучасну політику центральних банків.

Перелік питань

1. Теорії грошей
2. Металістична теорія грошей
3. Номіналістична теорія грошей
4. Кількісна теорія грошей
5. Теорії грошово-кредитного регулювання
6. Кейнсіанська теорія грошово-кредитного регулювання
7. Монетаристська теорія грошово-кредитного регулювання
8. Кейнсіансько-неокласичний синтез

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з систематизації теорій грошей, чітко розмежувавши:

- металістичну теорію,
- номіналістичну теорію,

– кількісну теорію грошей.

Важливо не лише відтворити їх зміст, а з'ясувати, які історичні умови сприяли їх формуванню.

2. Проаналізувати логіку металістичної та номіналістичної концепцій, визначивши:

- у чому полягає джерело вартості грошей;
- як формується довіра до грошової одиниці;
- яку роль відіграє держава.

3. Особливу увагу приділити кількісній теорії грошей, зокрема:

- рівнянню обміну І. Фішера ($MV = PQ$);
- взаємозв'язку між грошовою масою та рівнем цін;
- обмеженням цієї моделі в сучасних умовах.

4. Розглянути еволюцію підходів до грошово-кредитного регулювання, порівнявши:

- кейнсіанську модель (активна роль держави);
- монетаристську концепцію (пріоритет стабільності грошової маси);
- кейнсіансько-неокласичний синтез.

5. Проаналізувати механізм впливу грошово-кредитної політики на економіку, з'ясувавши:

- через які канали центральний банк впливає на інфляцію;
- як змінюється сукупний попит;
- як формується процентна ставка.

6. Порівняти підходи кейнсіанців і монетаристів за такими критеріями:

- роль грошової маси;
- роль процентної ставки;
- часові лаги впливу політики;
- пріоритетність інфляції чи зайнятості.

7. Оцінити сучасну практику грошово-кредитного регулювання, звернувши увагу на:

- режим інфляційного таргетування;
- незалежність центрального банку;
- координацію монетарної та фіскальної політики.

8. Під час підготовки до практичних занять і виконання самостійної роботи доцільно використовувати літературні та інтернет-джерела, наведеними в цьому виданні (с. 133)

9. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що теорії грошей — це не лише історичні концепції, а методологічна база сучасної монетарної політики, а ефективність грошово-кредитного регулювання залежить від правильного поєднання інструментів та економічних умов.

Основні терміни і поняття

✓ Теорії грошей	✓ Грошово-кредитне
✓ Металістична теорія грошей	регулювання
✓ Номіналістична теорія грошей	✓ Монетарна політика
✓ Кількісна теорія грошей	✓ Кейнсiанство
✓ Рівняння обміну	✓ Монетаризм
✓ Швидкість обігу грошей	✓ Процентна ставка
✓ Монетарна база	✓ Попит на гроші
✓ Грошова маса	✓ Ліквідність
✓ Інфляція	✓ Інфляційне таргетування
✓ Дефляція	✓ Грошовий мультиплікатор
	✓ Кейнсiансько-неокласичний синтез

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризувати основні етапи розвитку теорій грошей.
2. Порівняти металістичну та номіналістичну теорії грошей.
3. Розкрити зміст класичної кількісної теорії грошей.
4. Пояснити економічний зміст рівняння обміну.
5. Проаналізувати кейнсiанський підхід до грошово-кредитного регулювання.
6. Охарактеризувати основні положення монетаристської теорії.
7. Визначити роль процентної ставки в кейнсiанській моделі.
8. Пояснити сутність кейнсiансько-неокласичного синтезу.
9. Обґрунтувати зв'язок між грошовою масою та рівнем інфляції.

10. Проаналізувати сучасну монетарну політику України з позицій різних теоретичних підходів.

11. Дати характеристику видатним представникам теорії грошово-кредитного регулювання.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Еволюція монетарних теорій: від класики до сучасності.
2. Кількісна теорія грошей у сучасних умовах.
3. Кейнсіанство та його вплив на макроекономічну політику.
4. Монетаризм М. Фрідмана: ключові положення та критика.
5. Інфляційне таргетування як практичне втілення монетаристських ідей.
6. Попит на гроші в кейнсіанській теорії.
7. Грошово-кредитна політика центральних банків у період криз.
8. Порівняльний аналіз монетарної політики НБУ та ЄЦБ.
9. Взаємозв'язок грошової маси та економічного зростання.
10. Роль теоретичних концепцій у формуванні сучасної фінансової системи.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи залишається кількісна теорія грошей актуальною сьогодні?
2. Чи повинна держава активно втручатися в грошово-кредитні процеси?
3. Чи є монетаризм більш ефективним за кейнсіанство?
4. Чи можна досягти економічної стабільності лише через контроль грошової маси?
5. Чи є інфляція виключно монетарним явищем?
6. Чи відповідає сучасна політика НБУ кейнсіанському чи монетаристському підходу?
7. Чи ефективне інфляційне таргетування в умовах воєнного стану?
8. Чи є процентна ставка головним інструментом впливу на економіку?

9. Чи можливий синтез різних теорій у сучасній економічній політиці?

10. Чи змінюється роль монетарної політики в цифровій економіці?

Завдання прикладного характеру

1. Міні кейс «Зростання цін»

Протягом року ціни на продукти харчування зросли на 15%, тоді як доходи більшості домогосподарств залишилися незмінними.

Завдання:

Пояснити це явище з позиції кількісної теорії грошей.

Які можливі дії центрального банку в такій ситуації?

2. Міні кейс «Підвищення облікової ставки»

Національний банк України підвищив облікову ставку з 15% до 18%.

Завдання:

Як це вплине на кредити для бізнесу?

Як зміниться поведінка вкладників?

До якого теоретичного підходу (кейнсіанського чи монетаристського) ближче таке рішення?

3. Міні кейс «Активне кредитування»

Банки почали активно видавати споживчі кредити, обсяг грошової маси збільшується.

Завдання:

Які наслідки це може мати для інфляції?

Які інструменти може застосувати НБУ для стримування ситуації?

4. Міні кейс «Зниження економічної активності»

В економіці спостерігається спад виробництва та зростання безробіття.

Завдання:

Які заходи запропонував би Кейнс?

Які заходи запропонував би представник монетаризму?

5. Міні кейс «Інфляційні очікування»

У ЗМІ активно обговорюють можливе зростання інфляції. Населення починає масово купувати товари «про запас».

Завдання:

Як це впливає на грошовий обіг?

Чи підтверджує ця ситуація положення кількісної теорії грошей?

6. Проаналізувати новину з офіційного сайту НБУ щодо монетарної політики та коротко пояснити її економічний зміст.

7. Пояснити на прикладі власного досвіду, як зміна процентних ставок впливає на рішення брати кредит або відкривати депозит.

8. Побудувати просту схему взаємозв'язку між грошовою масою, рівнем цін і обсягом виробництва.

9. Порівняти монетарну політику України та однієї з країн ЄС (у спрощеному форматі: мета, основний інструмент, поточна ставка).

10. Підготувати коротке есе (1–2 сторінки):

«Який підхід до грошово-кредитного регулювання є більш ефективним для України сьогодні?»

Ситуаційна задача 1

Кейс: «Монетарне рішення в умовах зростання інфляції»

Упродовж останніх шести місяців в економіці країни спостерігається зростання інфляції. Рівень споживчих цін підвищився з 8% до 14% у річному вимірі. Одночасно з цим активно зростає обсяг споживчого кредитування, а грошова маса в обігу збільшується. Національний банк ухвалює рішення підвищити облікову ставку на 3 відсоткові пункти. У своєму офіційному повідомленні він зазначає, що метою такого рішення є стримування інфляційного тиску та стабілізація цін. Після цього банки почали поступово підвищувати ставки за кредитами, а темпи зростання кредитування сповільнилися.

Завдання до кейсу:

Пояснити причини зростання інфляції з позиції кількісної теорії грошей.

Який зв'язок існує між обсягом кредитування та грошовою масою?

Чому центральний банк підвищив саме облікову ставку?

До якого теоретичного напрямку (кейнсіанство чи монетаризм) ближче це рішення? Обґрунтуйте відповідь.

Які можливі короткострокові та довгострокові наслідки такого рішення для економіки?

Чи можна було застосувати інші інструменти грошово-кредитної політики? Наведіть приклади.

Додаткове завдання: побудувати логічну схему впливу підвищення облікової ставки на: грошову масу → кредитування → інвестиції → споживання → рівень цін.

Ситуаційна задача 2

Кейс: «Економічний спад та стимулювання попиту»

В економіці країни спостерігається спад виробництва. ВВП знизився на 4%, рівень безробіття зріс, споживчий попит скорочується. Інфляція при цьому знизилася до 5%.

Центральний банк ухвалює рішення:

- знизити облікову ставку на 2 відсоткові пункти;
- пом'якшити вимоги до банків щодо резервування;
- стимулювати кредитування малого та середнього бізнесу.

Уряд підтримує це рішення та заявляє, що необхідно активізувати економічну діяльність і відновити зайнятість.

Завдання до кейсу:

Які економічні проблеми спостерігаються в країні?

Чому центральний банк знижує облікову ставку в умовах спаду?

Як це рішення може вплинути на кредитування та інвестиції?

Який теоретичний підхід (кейнсіанський чи монетаристський) більше відповідає таким діям? Поясніть.

Чи існує ризик зростання інфляції в майбутньому?

Які альтернативні рішення міг би запропонувати прихильник монетаризму?

Порівняйте два кейси (з підвищенням ставки та зі зниженням ставки) та заповніть таблицю:

Показник	Кейс 1 (інфляція)	Кейс 2 (спад)
Економічна проблема		
Рішення ЦБ		
Теоретична основа		
Очікуваний результат		

ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ, ЙОГО СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Мета : формування у здобувачів освіти цілісного розуміння сутності грошового обороту, його структури, показників грошової маси та грошової бази, а також закономірностей функціонування грошового обігу в сучасній економіці.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити зміст поняття «грошовий оборот»;
- пояснити модель грошового обігу;
- охарактеризувати структуру грошової маси;
- визначити складові грошової бази;
- пояснити економічний зміст рівняння Фішера;
- проаналізувати фактори, що впливають на швидкість обігу грошей;
- розкрити дію законів грошового обігу.

Перелік питань

1. Поняття і модель грошового обігу
2. Грошова маса та її структура.
3. Грошова база.
4. Поняття мультивалютності
5. Рівняння Фішера.
6. Швидкість обігу грошей.
7. Закони грошового обігу

Методичні поради. Під час вивчення теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з розуміння сутності грошового обороту**, з'ясувавши його роль у забезпеченні безперервності відтворювального процесу. Необхідно чітко розмежувати поняття *грошовий обіг*, *грошовий оборот* і *грошові потоки*.

2. **Проаналізувати модель грошового обігу**, встановивши зв'язки між:

- домашніми господарствами,

- підприємствами,
- державою,
- фінансовими установами.

Особливу увагу звернути на кругообіг доходів і витрат.

3. **Розглянути структуру грошової маси**, з'ясувавши економічний зміст агрегатів (M0, M1, M2, M3) та їх відмінності. Важливо зрозуміти, які компоненти є найбільш ліквідними та як змінюється структура грошової маси в сучасній економіці.

4. **Окремо проаналізувати поняття грошової бази**, її складові та взаємозв'язок із грошовою масою через механізм мультиплікатора.

5. **Звернути увагу на поняття мультивалютності**, визначивши:

- причини використання іноземної валюти в національній економіці;
- ризики доларизації;
- вплив на грошово-кредитну політику.

6. **Опрацювати рівняння обміну І. Фішера ($MV = PQ$)** як інструмент аналізу взаємозв'язку між:

- грошовою масою,
- швидкістю обігу грошей,
- рівнем цін,
- обсягом виробництва.

7. **Проаналізувати швидкість обігу грошей**, з'ясувавши чинники її зміни та вплив на макроекономічну стабільність.

8. **Розглянути закони грошового обігу**, встановивши, як вони пояснюють необхідний обсяг грошей для нормального функціонування економіки.

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:
- офіційні статистичні дані НБУ щодо грошової маси;
 - макроекономічні показники (ВВП, інфляція);
 - аналітичні матеріали щодо структури грошового ринку.

10. У підсумку опрацювання теми студенту слід сформувати цілісне розуміння того, що грошовий оборот є динамічною системою взаємопов'язаних потоків, а його структура та швидкість обігу безпосередньо впливають на рівень цін, інфляцію та економічне зростання.

Основні терміни і поняття

✓ Грошовий оборот	✓ готівковий обіг
✓ грошовий обіг	✓ безготівковий обіг;
✓ грошова маса	✓ мультивалютність
✓ грошові агрегати	✓ швидкість обігу грошей;
✓ M0	✓ рівняння Фішера
✓ M1	✓ інфляція
✓ M2	✓ дефляція
✓ M3	✓ номінальний ВВП
✓ грошова база	✓ закони грошового обігу
✓ монетарна база	✓ грошовий мультиплікатор
✓ резерви банків	

Завдання для самостійної роботи

1. Пояснити сутність грошового обороту та його складові.
2. Охарактеризувати модель грошового обігу в ринковій економіці.
3. Розкрити структуру грошової маси в Україні.
4. Пояснити відмінність між грошовою масою та грошовою базою.
5. Проаналізувати економічний зміст рівняння Фішера.
6. Пояснити, як швидкість обігу грошей впливає на рівень цін.
7. Охарактеризувати поняття мультивалютності.
8. Навести приклади дії законів грошового обігу.
9. Визначити фактори, що впливають на обсяг грошової маси.
10. Пояснити роль банків у формуванні грошового обороту.
11. Пояснити фактори зростання рівня монетизації національної економіки в сучасних умовах
12. Розкрити суть поняття «рівень мультивалютності» та шляхи його зменшення в Україні

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Структура грошової маси України: сучасний стан.
2. Грошова база та її роль у банківській системі.
3. Рівняння Фішера: теоретичне та практичне значення.
4. Швидкість обігу грошей в умовах цифровізації.

5. Мультивалютність в економіці України.
6. Вплив інфляції на грошовий оборот.
7. Роль безготівкових розрахунків у сучасному грошовому обігу.
8. Динаміка грошових агрегатів в Україні.
9. Грошовий оборот у період економічної нестабільності.
10. Взаємозв'язок грошової маси та економічного зростання.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є збільшення грошової маси завжди причиною інфляції?
2. Чи зменшується роль готівки у сучасній економіці?
3. Чи є мультивалютність загрозою для економічної стабільності?
4. Чи можна контролювати швидкість обігу грошей?
5. Чи змінюється структура грошової маси в умовах цифровізації?
6. Чи є рівняння Фішера універсальним для всіх економік?
7. Чи повинна держава обмежувати використання іноземної валюти?
8. Чи впливає довіра населення на швидкість обігу грошей?
9. Чи можливий ефективний грошовий оборот без банківської системи?
10. Чи є мультивалютність характерною рисою кризової економіки?

Завдання прикладного характеру

1. Знайти на сайті НБУ дані про грошову масу та визначити, який агрегат є найбільшим за обсягом.
2. Пояснити на простому прикладі дію рівняння Фішера.
3. Побудувати схему грошового обороту між домогосподарствами, підприємствами та державою.
4. Навести приклад готівкового та безготівкового розрахунку.
5. Проаналізувати зміну обсягу готівки в обігу за останній рік.

6. Пояснити, як зростання безготівкових платежів впливає на структуру грошової маси.

7. Висвітлити поняття мультивалютності на прикладі України.

8. Навести приклади факторів, що можуть прискорити швидкість обігу грошей.

9. Розрахувати швидкість обігу грошей за умовними даними (простий приклад).

10. Пояснити, як банки впливають на обсяг грошової маси.

Міні кейс 1. «Зростання безготівкових розрахунків»

За даними НБУ, частка безготівкових операцій за платіжними картками зросла з 55% до 68% за два роки.

Завдання:

Як це впливає на структуру грошової маси?

Чи зменшується роль агрегату M0?

Які переваги має зростання безготівкових розрахунків для економіки?

Міні кейс 2. «Збільшення готівки в обігу»

Під час економічної нестабільності населення почало масово знімати кошти з банків. Обсяг готівки в обігу значно зріс.

Завдання:

Який грошовий агрегат збільшується?

Чому зростає попит на готівку?

Як це може вплинути на швидкість обігу грошей?

Міні кейс 3. «Зростання ВВП»

У країні номінальний ВВП зріс на 10%, при цьому грошова маса залишилася незмінною.

Завдання:

Як зміниться швидкість обігу грошей?

Який зв'язок існує між ВВП та грошовою масою?

Поясніть це через рівняння Фішера.

Міні кейс 4. «Мультивалютність»

В економіці країни населення активно використовує долари США для заощаджень і великих покупок.

Завдання:

Що таке мультивалютність?

Які ризики вона створює для грошового обороту?

Чи впливає це на монетарну політику?

Міні кейс 5. «Прискорення обігу»

Через розвиток онлайн-платежів та мобільного банкінгу кошти швидше переходять від одного суб'єкта до іншого.

Завдання:

Як це впливає на швидкість обігу грошей?

Чи обов'язково при цьому має зростати грошова маса?

Які економічні наслідки можливі?

Ситуаційна задача 1

Кейс: «Різке зростання грошової маси»

Уряд для фінансування бюджетних видатків збільшив обсяг коштів в економіці. Грошова маса зросла на 20% за рік. Водночас обсяг виробництва зріс лише на 5%. Через певний час спостерігається підвищення цін.

Завдання:

Поясніть ситуацію за допомогою рівняння Фішера ($MV = PY$).

Який закон грошового обігу тут проявляється?

Чому ціни зросли швидше, ніж виробництво?

Які заходи може застосувати центральний банк?

Чи така ситуація типова для інфляційних процесів?

Ситуаційна задача 2

Кейс: «Валютні заощадження»

Під час економічної нестабільності громадяни почали масово купувати іноземну валюту та зберігати її поза банківською системою.

У результаті:

– зменшився обсяг коштів на депозитах;

– знизилися кредитні можливості банків;

– послабилася національна валюта.

Завдання:

Як мультивалютність впливає на грошовий оборот?

Чому зменшуються можливості банків щодо кредитування?

Які ризики для економіки створює така ситуація?

Які дії може вжити центральний банк?

Як це пов'язано зі структурою грошової маси?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 4. ГРОШОВА СИСТЕМА

Мета: формування у здобувачів освіти цілісного розуміння сутності грошової системи, її структурних елементів, історичних типів і моделей, а також особливостей становлення та розвитку грошової системи України в умовах сучасної економіки.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити зміст поняття «грошова система»;
- охарактеризувати її основні елементи;
- визначити типи грошових систем;
- пояснити відмінності між металістичною та паперово-кредитною системами;
- проаналізувати історичні етапи формування грошової системи України;
- порівняти грошові системи різних країн.

Перелік питань

1. Грошова система
2. Сутність грошової системи та її елементи
3. Типи грошових систем
4. Металістична та паперово-кредитна грошові системи
5. Становлення і розвиток грошової системи України
6. Історія становлення та розвитку грошових систем зарубіжних країн

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з визначення сутності грошової системи,** з'ясувавши її місце в економічній структурі держави. Необхідно розглядати грошову систему як законодавчо закріплену форму організації грошового обігу.

2. **Проаналізувати основні елементи грошової системи,** зокрема:

- грошову одиницю;
- масштаб цін;
- форми грошей;

- порядок емісії;
- механізм регулювання грошового обігу.

Важливо встановити взаємозв'язок між цими елементами.

3. Розглянути історичні типи грошових систем, визначивши їх економічні передумови:

- металістичну (золотомонетну, золотозливкову, золотодевізну);
- паперово-кредитну.

Особливу увагу звернути на причини переходу від однієї системи до іншої.

4. Порівняти повноцінні та неповноцінні грошові системи, з'ясувавши:

- характер забезпечення грошей;
- роль держави;
- механізми стабільності.

5. Проаналізувати становлення грошової системи України, звернувши увагу на:

- запровадження національної валюти;
- етапи реформування;
- інституційну роль Національного банку України.

6. Оцінити досвід зарубіжних країн, визначивши спільні та відмінні риси розвитку грошових систем у різних історичних і економічних умовах.

7. Звернути увагу на сучасні виклики грошової системи, зокрема:

- інфляційні процеси;
- цифровізацію фінансів;
- глобалізацію валютних відносин;
- зростання ролі безготівкових розрахунків.

8. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

– нормативно-правові акти щодо грошової системи України;

- матеріали НБУ;
- історичні джерела з розвитку грошових систем;
- міжнародні аналітичні огляди.

9. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформулювати розуміння того, що грошова система є інституційною основою функціонування економіки, а її стабільність визначає

рівень довіри до національної валюти та ефективність монетарної політики.

Основні терміни і поняття

✓ Грошова система	✓ валютний курс
✓ грошова одиниця	✓ конвертованість
✓ емісія	валюти
✓ центральний банк	✓ інфляція
✓ золотий стандарт	✓ девальвація
✓ біметалізм	✓ ревальвація
✓ монометалізм	✓ деномінація
✓ паперово-кредитна система	✓ валютна політика

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність грошової системи та її основні елементи.
2. Охарактеризувати типи грошових систем.
3. Пояснити відмінність між золотим стандартом і паперово-кредитною системою.
4. Проаналізувати становлення грошової системи України після здобуття незалежності.
5. Пояснити роль НБУ у функціонуванні грошової системи.
6. Визначити значення конвертованості національної валюти.
7. Охарактеризувати процес деномінації та навести приклади.
8. Розкрити поняття девальвації та ревальвації.
9. Проаналізувати особливості грошової системи однієї із країн ЄС.
10. Визначити фактори стабільності грошової системи держави.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Еволюція грошових систем у світовій економіці.
2. Золотий стандарт: переваги та недоліки.
3. Формування грошової системи України після 1991 року.
4. Роль центрального банку в забезпеченні стабільності

грошової системи.

5. Девальвація гривні: причини та наслідки.
6. Валютна політика в умовах воєнного стану.
7. Паперово-кредитна грошова система сучасності.
8. Конвертованість валюти та її значення для економіки.
9. Порівняльний аналіз грошових систем США та ЄС.
10. Інституційні основи стабільності грошової системи.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи можливе повернення до золотого стандарту?
2. Чи повинна національна валюта бути повністю конвертованою?
3. Чи є девальвація завжди негативним явищем?
4. Чи залежить стабільність грошової системи від довіри населення?
5. Чи може держава існувати без власної валюти?
6. Чи паперово-кредитна система більш ризикована, ніж металістична?
7. Чи повинна держава жорстко контролювати валютний ринок?
8. Чи впливає війна на тип грошової системи?
9. Чи є доларизація загрозою для економіки?
10. Чи повинна Україна переходити на євро?

Завдання прикладного характеру

1. Знайти офіційне визначення грошової системи України в законодавстві.
2. Охарактеризувати функції НБУ у сфері емісії грошей.
3. Проаналізувати зміну валютного курсу гривні за останній рік.
4. Навести приклад девальвації та пояснити її наслідки.
5. Пояснити процес деномінації на прикладі будь-якої країни.
6. Порівняти грошову систему України та Польщі.
7. Визначити складові сучасної паперово-кредитної системи.
8. Пояснити, як формується валютний курс.
9. Проаналізувати новину про валютну політику НБУ.

10. Пояснити, чому довіра населення важлива для грошової системи.

Міні кейс 1. «Девальвація»

Курс гривні зріс із 36 грн/дол. до 42 грн/дол.

Завдання:

Що це означає?

Які наслідки для імпортерів та населення?

Міні кейс 2. «Валютні обмеження»

НБУ тимчасово обмежив купівлю іноземної валюти.

Чому приймаються такі рішення?

Як це впливає на грошову систему?

Міні кейс 3. «Висока інфляція»

Інфляція за рік становила 20%.

Як це впливає на стабільність грошової системи?

Які заходи може вжити держава?

Міні кейс 4. «Перехід на євро»

Уявімо, що Україна планує перейти на євро.

Які зміни відбудуться в грошовій системі?

Які переваги та ризики?

Міні кейс 5. «Золотий стандарт»

Країна вирішила повернутися до забезпечення валюти золотом.

Які переваги?

Які обмеження?

Ситуаційна задача 1

«Кризова стабілізація»

Під час економічної нестабільності курс національної валюти різко знижується, населення скуповує валюту, банки стикаються з відтоком депозитів.

Завдання:

Які елементи грошової системи порушені?

Які інструменти може застосувати центральний банк?

Як відновити довіру до валюти?

Ситуаційна задача 2

«Грошова реформа»

Держава планує провести деномінацію: 1000 старих одиниць = 1 нова.

Завдання:

Яка мета деномінації?

Чи впливає вона на купівельну спроможність?

Які ризики для населення?

Ситуаційна задача 3

«Доларизація економіки»

У країні 60% великих угод здійснюється в іноземній валюті.

Завдання:

Що таке доларизація?

Чи загрожує вона грошовій системі?

Які дії має вжити держава?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 5. ГРОШОВИЙ РИНОК

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння економічної сутності грошового ринку, механізмів формування попиту і пропозиції грошей, процесу встановлення рівноваги, а також ролі банківської системи у створенні грошей через мультиплікаційний механізм.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити зміст поняття «грошовий ринок»;
- охарактеризувати структуру попиту на гроші;
- визначити фактори формування пропозиції грошей;
- пояснити механізм дії депозитного та кредитного мультиплікатора;
- проаналізувати рівень монетизації економіки;
- пояснити механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку.

Перелік питань

1. Економічна суть та особливості функціонування грошового ринку
2. Попит на гроші та фактори що його визначають
3. Формування пропозиції грошей
4. Поняття депозитного, кредитного та грошового мультиплікаторів
5. Поняття монетизації економіки
6. Встановлення рівноваги на грошовому ринку

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з визначення економічної сутності грошового ринку**, з'ясувавши його роль у перерозподілі тимчасово вільних грошових ресурсів між суб'єктами економіки. Важливо чітко відмежувати грошовий ринок від ринку капіталів.
2. **Проаналізувати структуру грошового ринку**, визначивши:
 - суб'єктів (домашні господарства, підприємства, банки,

держави);

- об'єкти (грошові ресурси, короткострокові фінансові інструменти);

- інструменти (депозити, кредити, міжбанківські позики).

3. Розглянути попит на гроші, встановивши:

- мотиви зберігання грошей (трансакційний, обережності, спекулятивний);

- чинники, що визначають обсяг попиту (дохід, рівень цін, процентна ставка).

4. Проаналізувати формування пропозиції грошей, з'ясувавши:

- роль центрального банку;
- механізм грошового мультиплікатора;
- вплив норми резервування.

5. Особливу увагу приділити мультиплікаторам:

- депозитному,
- кредитному,
- грошовому.

Необхідно зрозуміти їх економічний зміст та умови ефективної дії.

6. Опрацювати поняття монетизації економіки, визначивши:

- показник монетизації ($M2/BВП$);
- його значення для оцінки розвитку фінансової системи.

7. Розглянути механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку, проаналізувавши:

- взаємодію попиту та пропозиції;
- формування рівноважної процентної ставки;
- вплив монетарної політики на рівновагу.

8. Порівняти підходи різних економічних шкіл до аналізу грошового ринку (кейнсіанський і монетаристський).

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- статистику НБУ щодо грошової маси та процентних ставок;

- макроекономічні показники (ВВП, інфляція);
- аналітичні матеріали щодо монетарної політики.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформулювати розуміння того, що грошовий ринок є механізмом

балансування ліквідності в економіці, а зміни в його параметрах безпосередньо впливають на інфляцію, інвестиції та економічне зростання.

Основні терміни і поняття

✓	Грошовий ринок	✓	грошова маса
✓	попит на гроші	✓	депозитний
✓	пропозиція грошей		мультиплікатор
✓	рівновага грошового ринку	✓	кредитний
✓	процентна ставка		мультиплікатор
✓	ліквідність	✓	грошовий
✓	транзакційний попит		мультиплікатор
✓	спекулятивний попит	✓	резервні вимоги
✓	мотив обережності	✓	банківські резерви
✓	монетарна база	✓	монетизація економіки
✓	дефіцит ліквідності	✓	інфляція
		✓	надлишок ліквідност

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність грошового ринку.
2. Охарактеризувати структуру попиту на гроші.
3. Визначити фактори, що впливають на попит на гроші.
4. Пояснити механізм формування пропозиції грошей.
5. Розкрити зміст депозитного та кредитного мультиплікаторів.
6. Пояснити поняття монетизації економіки.
7. Охарактеризувати роль центрального банку на грошовому ринку.
8. Пояснити механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку.
9. Визначити взаємозв'язок між процентною ставкою та попитом на гроші.
10. Проаналізувати сучасний стан грошового ринку України.
11. Розкрити особливості монетаристської теорії попиту на гроші: від І. Фішера до М. Фрідмена.
12. Охарактеризувати особливості кейнсіанської теорії попиту на гроші: психологічні мотиви, попит на гроші для угод,

попит на гроші як на активи.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Особливості функціонування грошового ринку України.
2. Попит на гроші в умовах економічної нестабільності.
3. Роль процентної ставки у встановленні рівноваги.
4. Мультиплікаційний механізм створення грошей банками.
5. Монетизація економіки та її значення.
6. Грошовий ринок у період воєнного стану.
7. Ліквідність банківської системи.
8. Взаємозв'язок грошового та кредитного ринків.
9. Вплив інфляції на попит на гроші.
10. Політика центрального банку щодо регулювання ліквідності

Запитання дискусійного характеру

1. Чи може надлишкова ліквідність бути небезпечною для економіки?
2. Чи завжди зростання грошової маси призводить до інфляції?
3. Чи здатні банки створювати гроші «з нічого»?
4. Чи є високий рівень монетизації позитивним явищем?
5. Чи повинна процентна ставка бути головним інструментом регулювання?
6. Чи змінюється попит на гроші під час кризи?
7. Чи може держава повністю контролювати пропозицію грошей?
8. Чи є мультиплікатор стабільним показником?
9. Чи повинна НБУ активно втручатися в грошовий ринок?
10. Чи можлива рівновага грошового ринку без втручання держави?

Завдання прикладного характеру

1. Пояснити на прикладі трансакційний мотив попиту на гроші.
2. Навести приклад спекулятивного попиту на гроші.
3. Проаналізувати зміну облікової ставки НБУ.
4. Розрахувати депозитний мультиплікатор (за простою формулою).
5. Пояснити вплив резервної норми на обсяг кредитування.
6. Визначити рівень монетизації за умовними даними.
7. Побудувати графік попиту і пропозиції грошей (схематично).
8. Пояснити, що відбувається при дефіциті ліквідності.
9. Проаналізувати новину про рішення НБУ.
10. Навести приклад встановлення рівноваги на грошовому ринку.

Міні кейс 1. «Зростання ставки»

НБУ підвищив облікову ставку.

Як це вплине на попит на гроші?

Як зміниться кредитування?

Міні кейс 2. «Зменшення резервної норми»

НБУ зменшив норму обов'язкових резервів.

Як це вплине на мультиплікатор?

Що станеться з пропозицією грошей?

Міні кейс 3. «Економічне пожвавлення»

Зростають доходи населення.

Як це вплине на попит на гроші?

Чи зміниться рівновага?

Міні кейс 4. «Інфляційні очікування»

Населення очікує зростання цін.

Як зміниться попит на гроші?

Чи вплине це на швидкість обігу?

Міні кейс 5. «Надлишок ліквідності»

Банки мають значні вільні кошти.

Які ризики це створює?

Які дії може вжити НБУ?

Ситуаційна задача 1 «Банківська мультиплікація»

Банк отримав депозит 100 000 грн. Норма резервування — 10%.

Завдання:

Скільки банк залишить у резервах?

Скільки може видати в кредит?

Яким буде можливий обсяг створених грошей у системі?

Ситуаційна задача 2 «Рівновага на ринку»

Попит на гроші зростає через збільшення доходів, але пропозиція залишається незмінною.

Що станеться з процентною ставкою?

Як відновлюється рівновага?

Які наслідки для економіки?

Ситуаційна задача 3 «Низька монетизація»

Рівень монетизації економіки країни значно нижчий, ніж у країнах ЄС.

Що це означає?

Які ризики для економіки?

Які заходи можуть покращити ситуацію?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 6. ІНФЛЯЦІЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ СТАБІЛІЗАЦІЇ ГРОШОВОГО ОБІГУ, ЇЇ ВПЛИВУ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Мета: формування у здобувачів освіти комплексного розуміння сутності інфляції, її причин, механізмів вимірювання, соціально-економічних наслідків, а також методів стабілізації грошового обігу в контексті забезпечення сталого розвитку економіки.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність інфляції;
- визначити її основні причини та види;
- пояснити методика вимірювання інфляції;
- проаналізувати соціально-економічні наслідки інфляційних процесів;
- охарактеризувати форми і методи антиінфляційної політики;
- оцінити роль центрального банку у стабілізації грошового обігу.

Перелік питань

1. Сутність і причини інфляції
2. Вимірювання інфляції та її види
3. Соціально-економічні наслідки інфляції
4. Форми і методи стабілізації грошового обігу
5. Антиінфляційна політика держави
6. Поняття монетизації економіки

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з розуміння сутності інфляції, розглянувши її не лише як зростання загального рівня цін, а як макроекономічний процес, що відображає дисбаланс між попитом і пропозицією грошей та товарів.

2. Чітко розмежувати причини інфляції, зокрема:

- інфляцію попиту;
- інфляцію витрат;
- монетарні чинники;
- структурні диспропорції;
- зовнішньоекономічні фактори. Важливо встановити їх

взаємозв'язок.

3. Проаналізувати методи вимірювання інфляції, звернувши увагу на:

- індекс споживчих цін (ІСЦ);
- індекс цін виробників;
- дефлятор ВВП;
- базову інфляцію. Необхідно зрозуміти відмінності між

ними та сферу застосування кожного показника.

4. Розглянути види інфляції за темпами розвитку:

- помірну;
- галопуючу;
- гіперінфляцію.

Окремо проаналізувати історичні приклади.

5. Оцінити соціально-економічні наслідки інфляції, зокрема:

- перерозподіл доходів;
- знецінення заощаджень;
- вплив на інвестиційну активність;
- зростання невизначеності в економіці.

6. Проаналізувати форми та методи стабілізації грошового обігу, визначивши:

- роль монетарної політики;
- фіскальні заходи;
- структурні реформи;
- валютне регулювання.

7. Звернути увагу на взаємозв'язок інфляції та економічного зростання, з'ясувавши, за яких умов інфляція може бути контрольованою і не перешкоджати розвитку.

8. Розглянути сучасну практику інфляційного таргетування, визначивши його переваги та обмеження.

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- статистичні дані Держстату та НБУ;

- звіти центрального банку щодо інфляції;
- аналітичні матеріали міжнародних фінансових організацій.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що інфляція є складним макроекономічним явищем, а її контроль є ключовою умовою макрофінансової стабільності та сталого економічного розвитку.

Основні терміни і поняття

✓ Інфляція	✓ Стагфляція
✓ Дефляція	✓ реальні доходи
✓ Дезінфляція	✓ купівельна спроможність
✓ індекс споживчих цін	✓ антиінфляційна політика
інфляція попиту	✓ інфляційне таргетування
✓ інфляція витрат;	✓ монетарна політика
✓ гіперінфляція	✓ бюджетний дефіцит
✓ помірна інфляція	✓ емісія грошей
✓ галопуюча інфляція	✓ девальвація
✓ інфляційні очікування	✓ стабілізація грошового обігу.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність інфляції.
2. Визначити основні причини інфляції.
3. Пояснити відмінність між інфляцією попиту та інфляцією витрат.
4. Охарактеризувати види інфляції за темпами зростання.
5. Пояснити методику розрахунку індексу споживчих цін.
6. Проаналізувати вплив інфляції на реальні доходи населення.
7. Охарактеризувати наслідки гіперінфляції.
8. Пояснити роль центрального банку у боротьбі з інфляцією.
9. Розкрити поняття інфляційних очікувань.
10. Проаналізувати сучасний рівень інфляції в Україні.
11. Розкрити особливості дефляції в економіці держави та її наслідки.
12. Окреслити зарубіжний досвід антиінфляційної політики та її вплив на реалізацію цілей сталого розвитку

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Інфляція в Україні: історичний аспект.
2. Гіперінфляція 1990-х років в Україні.
3. Інфляційне таргетування як інструмент стабілізації.
4. Вплив інфляції на заощадження населення.
5. Стагфляція: економічна природа.
6. Інфляційні очікування та їх вплив на економіку.
7. Роль НБУ у забезпеченні цінової стабільності.
8. Вплив воєнного стану на інфляційні процеси.
9. Порівняння рівнів інфляції в Україні та країнах ЄС.
10. Соціальні наслідки високої інфляції.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є інфляція завжди негативним явищем?
2. Чи можлива економіка без інфляції?
3. Чи повинна держава жорстко контролювати ціни?
4. Чи ефективне інфляційне таргетування в умовах війни?
5. Чи є емісія грошей головною причиною інфляції?
6. Чи вигідна помірна інфляція для економіки?
7. Чи можна зупинити інфляцію лише монетарними методами?
8. Чи впливає довіра до валюти на інфляцію?
9. Чи є стагфляція найбільш небезпечним явищем?
10. Чи можливе поєднання високого економічного зростання та низької інфляції?

Завдання прикладного характеру

1. Розрахувати рівень інфляції за умовними даними.
2. Проаналізувати зміну ІСЦ за останній рік.
3. Пояснити вплив інфляції на заробітну плату.
4. Навести приклад інфляції витрат.
5. Пояснити вплив девальвації на інфляцію.
6. Охарактеризувати антиінфляційні заходи НБУ.
7. Визначити реальний дохід за умов інфляції.
8. Проаналізувати новину про інфляційні процеси.
9. Побудувати графік зміни цін (схематично).
10. Пояснити вплив інфляції на бізнес.

Міні кейс 1. «Зростання цін на пальне»

Ціни на пальне зросли на 20%.

До якого виду інфляції це ближче?

Які наслідки для економіки?

Міні кейс 2. «Підвищення зарплат»

Держава підвищила мінімальну зарплату.

Чи може це вплинути на інфляцію?

Який механізм?

Міні кейс 3. «Девальвація»

Курс гривні різко зріс.

Як це вплине на інфляцію?

Чому?

Міні кейс 4. «Інфляційні очікування»

Населення очікує зростання цін.

Як це впливає на поведінку споживачів?

Міні кейс 5. «Зростання грошової маси»

Грошова маса зросла на 15%.

Які можливі наслідки?

Міні кейс 6. «Гіперінфляція»

Рівень інфляції перевищив 100% на рік.

Завдання:

Які наслідки для економіки?

Які термінові заходи потрібні?

Міні кейс 7. «Стагфляція»

Економічне зростання уповільнилося, а ціни продовжують зростати.

Чому це небезпечно?

Які інструменти можуть застосовуватися?

Міні кейс 8. «Бюджетний дефіцит»

Уряд фінансує дефіцит шляхом емісії грошей.

Які ризики?

Чи є альтернативи?

Міні кейс 9. «Антиінфляційна політика»

НБУ підвищив облікову ставку.

Як це вплине на інфляцію? Які побічні ефекти?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 7. ГРОШОВІ РЕФОРМИ

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння сутності грошових реформ, їх цілей, видів та економічних наслідків, а також аналізу історичного досвіду проведення грошових реформ в Україні та зарубіжних країнах.

Завдання вивчення теми: У результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність грошових реформ;
- визначити основні цілі їх проведення;
- класифікувати грошові реформи за різними ознаками;
- проаналізувати грошову реформу в Україні;
- порівняти досвід грошових реформ у різних країнах;
- оцінити соціально-економічні наслідки реформ.

Перелік питань

1. Поняття та цілі грошових реформ
2. Класифікація грошових реформ
3. Грошова реформа в Україні
4. Грошові реформи у зарубіжних країнах

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з визначення поняття грошової реформи,** розглянувши її як комплекс заходів держави, спрямованих на зміну грошової системи або стабілізацію грошового обігу.

2. **Проаналізувати цілі проведення грошових реформ,** зокрема:

- подолання інфляції;
- стабілізацію національної валюти;
- відновлення довіри до грошової системи;
- структурну перебудову економіки.

3. **Розглянути класифікацію грошових реформ,** розмежувавши:

- деномінацію;
- девальвацію;
- ревальвацію;

- нуліфікацію;
- конфіскаційні реформи. Важливо визначити їх економічні наслідки.

4. **Проаналізувати грошову реформу в Україні**, звернувши увагу на:

- запровадження гривні;
- макроекономічні передумови;
- результати та довгострокові наслідки.

5. **Оцінити міжнародний досвід грошових реформ**, визначивши спільні риси та відмінності між країнами.

6. **Звернути увагу на взаємозв'язок реформ і макроекономічної стабілізації**, зокрема вплив на інфляцію, валютний курс та довіру до банківської системи.

7. Під час самостійної роботи використовувати:

- історичні джерела;
- статистичні дані щодо інфляції;
- нормативні акти щодо грошових реформ.

8. У підсумку студент повинен сформулювати розуміння, що грошові реформи є інструментом глибокої економічної трансформації, а їх успіх залежить від комплексності економічної політики.

Основні терміни і поняття

✓ Грошова реформа	✓ Конвертованість
✓ Деномінація	✓ грошовий обіг
✓ Девальвація	✓ монетарна політика
✓ Ревальвація	✓ фінансова стабільність
✓ нуліфікація	✓ грошова система
✓ конфіскаційна реформа	✓ валютний курс
✓ неконфіскаційна реформа	✓ купівельна спроможність
✓ гіперінфляція	✓ довіра до валюти
✓ валютна стабілізація	✓ стабілізація економіки
✓ грошова одиниця	✓ емісія

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність грошової реформи.
2. Визначити основні цілі грошових реформ.
3. Охарактеризувати види грошових реформ.

4. Пояснити відмінність між деномінацією та нуліфікацією.
5. Проаналізувати грошову реформу 1996 року в Україні.
6. Охарактеризувати конфіскаційні та неконфіскаційні реформи.
7. Пояснити роль грошових реформ у стабілізації економіки.
8. Проаналізувати причини проведення реформ у постсоціалістичних країнах.
9. Визначити соціальні наслідки грошових реформ.
10. Порівняти грошову реформу України з реформою іншої країни.
11. Розкрийте зарубіжний досвід проведення грошових реформ у різних країнах

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Грошова реформа 1996 року в Україні.
2. Деномінація як інструмент стабілізації грошового обігу.
3. Грошові реформи у країнах ЄС.
4. Гіперінфляція та необхідність грошових реформ.
5. Конфіскаційні грошові реформи: історичний досвід.
6. Грошова реформа в Німеччині після Другої світової війни.
7. Вплив грошових реформ на рівень довіри до валюти.
8. Грошові реформи в країнах Латинської Америки.
9. Роль центрального банку у проведенні реформ.
10. Соціально-економічні наслідки грошових реформ.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є грошова реформа крайнім заходом економічної політики?
2. Чи завжди деномінація поліпшує економічну ситуацію?
3. Чи можливі грошові реформи без довіри населення?
4. Чи повинні грошові реформи бути конфіскаційними?
5. Чи могла Україна уникнути грошової реформи 1996 року?
6. Чи є зміна назви валюти ефективним кроком?

7. Чи впливає війна на необхідність грошових реформ?
8. Чи можуть грошові реформи спровокувати паніку?
9. Чи є грошова реформа показником слабкості економіки?
10. Чи можлива стабілізація без проведення реформ?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати грошову реформу 1996 року в Україні: визначити її тип, цілі, інструменти реалізації та економічні наслідки (2–3 сторінки аналітичного тексту).

2. Порівняти грошову реформу в Україні (1996 р.) та реформу в Німеччині (1948 р.): визначити спільні риси та відмінності, економічні передумови та результати.

3. Оцінити, чи можна вважати деномінацію ефективним інструментом стабілізації грошового обігу без супровідної антиінфляційної політики. Обґрунтувати відповідь.

4. Проаналізувати приклад грошової реформи в країні з гіперінфляцією (на вибір: Польща, Бразилія, Аргентина). Визначити причини, механізм проведення та результати.

5. Розробити умовний план грошової реформи для країни з високою інфляцією (описати етапи, заходи, ризики).

6. Проаналізувати вплив конфіскаційної грошової реформи на банківську систему та рівень довіри населення до валюти.

7. Оцінити соціальні наслідки грошових реформ для різних груп населення (вкладники, підприємці, бюджетники, пенсіонери).

8. Визначити, які макроекономічні показники повинні стабілізуватися перед проведенням грошової реформи.

9. Проаналізувати сучасну ситуацію в Україні та обґрунтувати, чи існує потреба у грошовій реформі сьогодні.

10. Підготувати аналітичну записку (1–2 сторінки) щодо ризиків проведення грошової реформи в умовах воєнного стану.

Міні кейс 1. «Деномінація»

Країна прибрала три нулі з грошової одиниці.

Чи змінилася купівельна спроможність?

Яка мета?

Міні кейс 2. «Конфіскаційна реформа»

Обмін старих грошей на нові проводиться з обмеженнями.

Хто постраждає?

Яка мета держави?

Міні кейс 3. «Введення нової валюти»

Країна відмовляється від старої валюти та вводить нову.

Які причини?

Які ризики?

Міні кейс 4. «Гіперінфляція»

Ціни зростають щодня.

Чи необхідна грошова реформа?

Які кроки першочергові?

Міні кейс 5. «Довіра населення»

Населення не довіряє новій валюті.

Які наслідки?

Що має зробити держава?

Ситуаційна задача 1 «Україна 1996»

Перед введенням гривні спостерігалася висока інфляція та нестабільність.

Завдання:

Які цілі реформи?

Які ризики?

Чому вона була необхідною?

Ситуаційна задача 2 «Гіперінфляційна країна»

Інфляція перевищує 300% на рік.

Чи достатньо деномінації?

Які комплексні заходи потрібні?

Ситуаційна задача 3 «Валютна інтеграція»

Країна планує перейти на спільну валюту (як у ЄС).

Чи є це грошовою реформою?

Які переваги і ризики?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 8. ВАЛЮТА, ВАЛЮТНИЙ КУРС І ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння економічної сутності валюти, механізму формування валютного курсу, функціонування валютного ринку, ролі золотовалютних резервів та сучасних тенденцій розвитку валютних відносин, зокрема у сфері криптовалют.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити сутність валюти та валютних цінностей;
- охарактеризувати режими валютного курсу;
- пояснити структуру платіжного балансу;
- засвоїти методику розрахунку та котирування валютного курсу;
- визначити роль девальвації, ревальвації та валютних інтервенцій;
- проаналізувати значення золотовалютних резервів;
- пояснити структуру валютного ринку;
- оцінити місце криптовалют у сучасній валютній системі.

Перелік питань

1. Поняття валюти та валютних цінностей
2. Економічна сутність і режими валютного курсу
3. Платіжний баланс держави
4. Розрахунок валютного курсу. Котирування валюти
5. Поняття девальвації, ревальвації та валютної інтервенції
6. Золотовалютні резерви держави
7. Суть і структура валютного ринку
8. Поняття криптовалют

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з визначення економічної сутності валюти, розглянувши її як форму реалізації грошей у міжнародних

економічних відносинах. Важливо розмежувати поняття національної, іноземної та резервної валюти.

2. **Проаналізувати режими валютного курсу**, встановивши відмінності між:

- фіксованим,
- плаваючим,
- керовано-плаваючим режимом.

Необхідно оцінити їх переваги та ризики для економіки.

3. **Розглянути механізм формування валютного курсу**, звернувши увагу на:

- попит і пропозицію на валюту;
- стан платіжного балансу;
- рівень інфляції;
- процентні ставки.

4. **Проаналізувати структуру платіжного балансу**, з'ясувавши його вплив на валютну стабільність.

5. **Оцінити роль золотовалютних резервів**, установивши їх значення для підтримки курсу та фінансової стабільності.

6. **Розглянути валютний ринок як систему інституцій та інструментів**, визначивши його сегменти та функції.

7. **Звернути увагу на сучасні тенденції**, зокрема розвиток криптовалют та цифрових валют центральних банків.

8. У підсумку студент повинен сформувати розуміння, що валютна політика є важливим інструментом макроекономічної стабілізації.

Основні терміни і поняття

✓ Валюта	✓ валютна інтервенція
✓ національна валюта	золотовалютні резерви
✓ іноземна валюта	платіжний баланс
✓ валютні цінності	✓ сальдо платіжного балансу
✓ валютний курс	✓ валютний ринок
✓ пряме котирування	✓ валютні операції
✓ непряме котирування	✓ конвертованість валюти
✓ плаваючий курс	✓ резервна валюта
✓ фіксований курс	✓ криптовалюта
✓ девальвація	✓ доларизація
✓ ревальвація	

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність валюти та валютних цінностей.
2. Охарактеризувати режими валютного курсу.
3. Пояснити структуру платіжного балансу.
4. Пояснити механізм формування валютного курсу.
5. Розкрити поняття девальвації та ревальвації.
6. Охарактеризувати роль золотовалютних резервів.
7. Визначити функції валютного ринку.
8. Проаналізувати сучасний валютний режим України.
9. Пояснити поняття доларизації.
10. Оцінити роль криптовалют у міжнародних розрахунках.
11. Розкрити особливості функціонування ринку форекс та проведення операцій на ньому з валютними цінностями
12. Розкрити історію виникнення та використання криптовалют

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Валютна політика України в умовах воєнного стану.
2. Платіжний баланс України: сучасні тенденції.
3. Девальвація гривні: причини та наслідки.
4. Роль золотовалютних резервів у стабілізації курсу.
5. Плаваючий та фіксований валютний курс: переваги і недоліки.
6. Валютні інтервенції НБУ.
7. Доларизація економіки України.
8. Валютний ринок ЄС та США: порівняльний аналіз.
9. Криптовалюти як альтернатива традиційним валютам.
10. Вплив платіжного балансу на валютний курс.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи повинен валютний курс бути повністю вільним?
2. Чи девальвація завжди негативна?
3. Чи може країна існувати без золотовалютних резервів?
4. Чи становлять криптовалюти загрозу для державної валюти?
5. Чи є доларизація ознакою слабкої економіки?
6. Чи повинна держава обмежувати валютні операції?

7. Чи можливий стабільний курс без валютних інтервенцій?
8. Чи може дефіцит платіжного балансу призвести до кризи?
9. Чи варто Україні переходити на фіксований курс?
10. Чи є криптовалюта повноцінною валютою?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати динаміку валютного курсу гривні за останні 3 роки та визначити ключові фактори змін.
2. Розрахувати крос-курс валют за заданими даними.
3. Проаналізувати структуру платіжного балансу України.
4. Оцінити достатність золотовалютних резервів України (за співвідношенням до імпорту).
5. Пояснити вплив девальвації на інфляцію та зовнішню торгівлю.
6. Проаналізувати валютну інтервенцію НБУ (на основі новин).
7. Порівняти валютний режим України та Польщі.
8. Визначити вплив доларизації на грошову систему.
9. Оцінити вплив курсових коливань на банківську систему.
10. Підготувати аналітичну записку щодо ролі криптовалют в Україні.

Міні кейс 1. «Девальвація»

Курс зріс з 36 до 42 грн/дол.

Хто виграв, хто програв?

Міні кейс 2. «Зростання резервів»

НБУ збільшив золотовалютні резерви.

Як це впливає на довіру до валюти?

Міні кейс 3. «Дефіцит платіжного балансу»

Імпорт перевищує експорт.

Як це вплине на курс?

Міні кейс 4. «Валютна інтервенція»

НБУ продає валюту.

Яка мета?

Міні кейс 5. «Криптовалютний бум»

Населення масово купує криптовалюту.

Чи впливає це на валютний ринок?

Ситуаційна задача 1 «Курсовий шок»

Через політичну нестабільність курс різко зріс.

Які причини?

Які інструменти має НБУ?

Ситуаційна задача 2 «Фіксований курс»

Держава фіксує валютний курс.

Які переваги та ризики?

Ситуаційна задача 3 «Зменшення резервів»

Золотовалютні резерви скоротилися.

Чи є це сигналом небезпеки?

Які наслідки для курсу?

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 9. СУТНІСТЬ, ТЕОРІЇ І ФУНКЦІЇ КРЕДИТУ. ПОНЯТТЯ ПРОЦЕНТА

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння економічної сутності кредиту, його функцій, теоретичних підходів до природи кредитних відносин, а також механізму формування процента та чинників, що визначають його рівень.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність кредиту;
- охарактеризувати принципи кредитування;
- визначити функції кредиту в ринковій економіці;
- проаналізувати натуралістичну та капіталотворчу теорії кредиту;
- пояснити сутність процента як економічної категорії;
- визначити види процентних ставок;
- здійснювати базові розрахунки процентів.

Перелік питань

1. Економічна суть кредиту; принципи кредитування
2. Функції кредиту
3. Теорії кредиту: натуралістична та капіталотворча
4. Суть і функції процента
5. Види процента та чинники, що визначають його рівень

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з економічної природи кредиту**, розглянувши його як форму руху позичкового капіталу та особливу форму перерозподілу вартості в економіці. Важливо усвідомити, що кредит виникає не випадково, а як наслідок тимчасової нерівномірності кругообігу капіталу.

2. **Чітко розмежувати умови виникнення кредитних відносин**, встановивши:

- наявність тимчасово вільних грошових ресурсів;
- потребу в додатковому капіталі;

- довіру між суб'єктами;
- інституційне середовище, яке забезпечує виконання зобов'язань.

3. Проаналізувати принципи кредитування (строковість, платність, поверненість, забезпеченість, цільовий характер), не лише як формальні вимоги, а як механізм мінімізації ризиків у кредитних відносинах.

4. Розглянути функції кредиту у взаємозв'язку, зокрема:

- перерозподільну;
- заміщення готівкових грошей кредитними засобами обігу;
- стимулюючу.

Важливо зрозуміти їх вплив на розширене відтворення та економічне зростання.

5. Порівняти теорії кредиту:

- натуралістичну (кредит як передача реальних благ);
- капіталотворчу (кредит як механізм створення додаткового капіталу).

Необхідно встановити, яка з них більш адекватно пояснює сучасну банківську систему.

6. Окрему увагу приділити сутності процента, розглянувши його як ціну позикового капіталу та форму доходу кредитора. Важливо з'ясувати економічні чинники його формування.

7. Проаналізувати структуру процентної ставки, розмежувавши:

- номінальну та реальну ставку;
- вплив інфляційних очікувань;
- премію за ризик;
- строковість позики.

8. Розглянути взаємозв'язок між процентною ставкою та макроекономічними процесами, зокрема:

- інвестиційною активністю;
- рівнем заощаджень;
- інфляцією;
- монетарною політикою центрального банку.

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- нормативні документи НБУ щодо процентної політики;
- банківські статистичні дані;
- аналітичні матеріали з кредитного ринку;
- класичні економічні концепції процента.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що кредит є фундаментальним механізмом руху капіталу в ринковій економіці, а процентна ставка — ключовим індикатором вартості фінансових ресурсів та очікувань економічних агентів.

Основні терміни і поняття

✓ Кредит	✓ складні проценти
✓ кредитні відносини	✓ номінальна ставка
✓ принципи кредитування	✓ реальна ставка
✓ строковість	✓ дисконт
✓ поверненість	✓ кредитний ризик
✓ платність	✓ капіталотворча теорія
✓ забезпеченість	✓ натуралістична теорія
✓ кредитор	✓ кредитна експансія
✓ позичальник	✓ банківський кредит
✓ процент	✓ споживчий кредит
✓ процентна ставка	✓ інвестиційний кредит
✓ прості проценти	

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність кредиту.
2. Охарактеризувати принципи кредитування.
3. Визначити функції кредиту в економіці.
4. Порівняти натуралістичну та капіталотворчу теорії кредиту.
5. Висвітлити економічну сутність процента.
6. Визначити види процентних ставок.
7. Пояснити чинники, що впливають на рівень процентної ставки.
8. Проаналізувати роль кредиту у розвитку бізнесу.
9. Пояснити відмінність між номінальною та реальною процентною ставкою.
10. Охарактеризувати кредитну політику банків в Україні.

11. Розкрийте історію виникнення та розвитку кредитних відносин

12. Поясніть чинники, що визначають рівень відсоткової ставки, як ціни грошей

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль кредиту в економічному розвитку держави.
2. Принципи кредитування в банківській системі України.
3. Кредитна експансія та її наслідки.
4. Теорії кредиту в історії економічної думки.
5. Процент як економічна категорія.
6. Вплив інфляції на процентну ставку.
7. Кредитування малого бізнесу в Україні.
8. Ризики банківського кредитування.
9. Кредит і економічні кризи.
10. Споживче кредитування: переваги та ризики.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи може економіка розвиватися без кредиту?
2. Чи є процент «платою за час»?
3. Чи повинна держава обмежувати процентні ставки?
4. Чи завжди кредит стимулює економічне зростання?
5. Чи справедливо стягувати високі проценти?
6. Чи створюють банки гроші через кредитування?
7. Чи є кредит причиною економічних криз?
8. Чи можна повністю усунути кредитний ризик?
9. Чи має бути процентна ставка ринковою чи регульованою?
10. Чи безвідсотковий кредит можливий у ринковій економіці?

Завдання прикладного характеру

1. Розрахувати суму простих процентів за кредитом 100 000 грн під 15% річних на 2 роки.
2. Розрахувати суму складних процентів за тією ж умовою.
3. Визначити реальну процентну ставку за інфляції 10%.
4. Порівняти два кредити з різними ставками та строками.
5. Проаналізувати зміну облікової ставки НБУ та її вплив на кредитування.
6. Розрахувати дисконт за короткостроковим кредитом.
7. Оцінити переплату за споживчим кредитом.

8. Визначити ефективну процентну ставку за умовами банку.
9. Проаналізувати чинники зміни процентної ставки в Україні.

10. Підготувати аналітичний висновок щодо ролі кредиту у розвитку підприємства.

Міні кейс 1. «Споживчий кредит»

Банк пропонує кредит 50 000 грн під 20% річних.

Яка переплата за 1 рік?

Чи вигідний кредит?

Міні кейс 2. «Інфляція»

Інфляція становить 12%, а ставка за депозитом — 10%.

Чи виграє вкладник?

Міні кейс 3. «Кредитна експансія»

Банки активно кредитують бізнес.

Які ризики для економіки?

Міні кейс 4. «Зростання ставки»

НБУ підвищує облікову ставку.

Як це вплине на кредити?

Міні кейс 5. «Ризик позичальника»

Позичальник має нестабільний дохід.

Які рішення може прийняти банк?

Ситуаційна задача 1. Підприємство отримало кредит 200 000 грн під 18% річних на 3 роки (прості проценти).

Завдання:

Розрахувати суму процентів.

Визначити загальну суму до повернення.

Ситуаційна задача 2. Вклад 100 000 грн розміщено під 14% річних із капіталізацією.

Завдання:

Розрахувати суму через 2 роки.

Порівняти з простими процентами.

Ситуаційна задача 3. Кредит під 22% річних, інфляція — 15%.

Завдання:

Визначити приблизну реальну ставку.

Проаналізувати вигідність для банку та позичальника.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 10. ФОРМИ ТА ВИДИ КРЕДИТУ

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння форм і видів кредиту, механізму їх функціонування, економічної ролі в розвитку підприємництва та держави, а також набуття навичок аналізу умов кредитування та розрахунку кредитних платежів.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- охарактеризувати основні форми і види кредиту;
- визначити особливості комерційного, банківського, споживчого, лізингового, іпотечного та державного кредиту;
- проаналізувати переваги і ризики кожної форми кредиту;
- пояснити економічну сутність відсоткової ставки;
- здійснювати базові розрахунки кредитних платежів.

Перелік питань

1. Загальна характеристика форм і видів кредиту
2. Комерційний кредит
3. Банківський кредит
4. Споживчий кредит
5. Лізинговий кредит
6. Іпотечний кредит
7. Державний кредит

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з систематизації форм кредиту**, розглянувши їх як конкретні прояви кредитних відносин залежно від суб'єктів, об'єктів та економічної мети. Важливо усвідомити, що форми кредиту відображають структуру фінансової системи та рівень розвитку ринку.

2. **Розмежувати комерційний та банківський кредит**, встановивши:

- відмінності у суб'єктному складі;
- механізм виникнення;

- джерела фінансування;
- вплив на грошовий обіг.

Особливу увагу звернути на взаємозв'язок цих форм.

3. **Проаналізувати особливості споживчого кредиту**, визначивши його роль у стимулюванні попиту, вплив на домогосподарства та потенційні ризики надмірної заборгованості.

4. **Розглянути іпотечний кредит**, встановивши:

- специфіку забезпечення;
- довгостроковий характер;
- вплив на розвиток ринку нерухомості та інвестиційні

процеси.

5. **Оцінити лізинговий кредит** як альтернативний механізм фінансування, визначивши його переваги для підприємств та особливості обліку й оподаткування.

6. **Проаналізувати державний кредит**, розглянувши:

- його роль у фінансуванні бюджетного дефіциту;
- форми залучення коштів;
- вплив на державний борг та макроекономічну

стабільність.

7. **Порівняти форми кредиту за такими критеріями:**

- строковість;
- рівень ризику;
- забезпечення;
- вартість;
- макроекономічний вплив.

8. **Звернути увагу на механізм нарахування процентів** (простий, складний процент), установивши їх значення для реальної вартості кредиту.

9. **Проаналізувати ризики кредитних операцій**, зокрема:

- кредитний ризик;
- процентний ризик;
- валютний ризик;
- ризик ліквідності.

Важливо зрозуміти механізми їх мінімізації.

10. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- приклади кредитних договорів;

– статистичні дані НБУ щодо структури кредитного портфеля;

– аналітичні матеріали щодо динаміки процентних ставок;

– законодавство у сфері кредитних відносин.

11. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що різноманіття форм кредиту відображає складність економічних процесів, а правильний вибір форми кредитування має стратегічне значення як для окремого суб'єкта, так і для економіки в цілому.

Основні терміни і поняття

✓ Форма кредиту	✓ ефективна процентна ставка
✓ вид кредиту	
✓ комерційний кредит	✓ кредитний договір
✓ банківський кредит	✓ заставне майно
✓ споживчий кредит	✓ кредитний портфель
✓ іпотека	✓ кредитний ризик
✓ лізинг	✓ кредитна історія
✓ державний кредит	✓ пролонгація кредиту
✓ облігації внутрішньої державної позики	✓ реструктуризація
✓ ануїтетний платіж	✓ кредитоспроможність
✓ диференційований платіж	✓ забезпечення кредиту

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризувати основні форми кредиту.
2. Пояснити відмінність між комерційним та банківським кредитом.
3. Розкрити особливості споживчого кредитування.
4. Охарактеризувати механізм лізингового кредиту.
5. Висвітлити економічну сутність іпотеки.
6. Розкрити роль державного кредиту.
7. Проаналізувати історію виникнення та розвитку кредитних відносин.
8. Пояснити чинники, що визначають рівень процентної ставки як ціни грошей.
9. Охарактеризувати ризики кредитування.
10. Проаналізувати сучасний стан кредитного ринку

України

11. Розкрийте історію виникнення та використання комерційного кредиту

12. Поясніть зарубіжний досвід використання державного кредиту

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Еволюція кредитних відносин у світовій економіці.
2. Роль банківського кредиту у розвитку бізнесу.
3. Споживче кредитування в Україні.
4. Іпотечний ринок України.
5. Державний кредит як інструмент фінансування бюджету.
6. Лізинг як альтернативна форма фінансування.
7. Кредитні ризики банківської системи.
8. Вплив процентної політики НБУ на кредитування.
9. Реструктуризація кредитів під час кризи.
10. Кредитування малого та середнього бізнесу.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є споживче кредитування стимулом економіки?
2. Чи повинен держава обмежувати відсоткові ставки?
3. Чи іпотека доступна в Україні?
4. Чи створює державний кредит боргову залежність?
5. Чи можна уникнути кредитних ризиків?
6. Чи вигідний лізинг порівняно з банківським кредитом?
7. Чи має процент бути повністю ринковим?
8. Чи є кредит причиною фінансових криз?
9. Чи повинна держава стимулювати пільгове кредитування?
10. Чи є кредит показником економічного розвитку?

Завдання прикладного характеру

1. Порівняти умови споживчого та іпотечного кредиту.
2. Розрахувати ануїтетний платіж за кредитом.
3. Визначити переплату за кредитом.
4. Порівняти два кредити з різними умовами.
5. Проаналізувати ефективну ставку банку.

6. Оцінити вигідність лізингової угоди.
7. Проаналізувати структуру кредитного портфеля банку.
8. Визначити ризики державного кредиту.
9. Проаналізувати умови ОВДП.
10. Підготувати аналітичний висновок щодо доступності кредитів в Україні.

Міні кейс 1 «Споживчий кредит чи накопичення?»

Банк пропонує громадянину споживчий кредит у розмірі 80 000 грн строком на 2 роки під 24% річних (ануїтет).

Позичальник планує придбати побутову техніку.

Альтернатива — відкладати по 4 000 грн щомісяця на депозит під 12% річних.

Завдання:

Розрахувати орієнтовну суму переплати за кредитом.

Визначити, яку суму громадянин накопичить за 2 роки на депозиті.

Порівняти фінансовий результат обох варіантів.

Визначити нематеріальні переваги і ризики кредиту.

Зробити економічно обґрунтований висновок.

Міні кейс 2 «Кредит чи лізинг для малого бізнесу?»

Мале підприємство планує придбати автомобіль для доставки товарів вартістю 700 000 грн.

Варіант 1 — банківський кредит під 18% річних на 3 роки.

Варіант 2 — лізинг з авансом 25% та ставкою 15% річних.

Завдання:

Визначити суму фінансування в кожному варіанті.

Оцінити орієнтовну переплату.

Проаналізувати податкові та бухгалтерські аспекти лізингу.

Оцінити ризики ліквідності для підприємства.

Обґрунтувати оптимальний варіант фінансування.

Міні кейс 3 «Іпотека в умовах інфляції»

Громадянин отримав іпотечний кредит під 17% річних строком на 20 років.

Очікувана інфляція в середньому становить 12% на рік.

Завдання:

Визначити приблизну реальну процентну ставку.

Проаналізувати вплив інфляції на реальну вартість боргу.

Оцінити ризики довгострокового кредитування.

Пояснити, як зміниться навантаження при зростанні доходів.

Зробити висновок щодо вигідності іпотеки в умовах інфляції.

Міні кейс 4. «Державний кредит і бюджетний дефіцит»

Держава збільшує обсяг запозичень через випуск ОВДП під 19% річних. Бюджетний дефіцит зростає.

Завдання:

Пояснити, чому держава залучає кредитні ресурси.

Оцінити ризики зростання державного боргу.

Визначити вплив високої доходності ОВДП на банківський сектор.

Проаналізувати можливий вплив на процентні ставки в економіці.

Зробити висновок щодо довгострокових наслідків для економіки.

Міні кейс 5 «Процентна ставка і ризик позичальника»

Банк розглядає дві заявки на кредит:

Позичальник А – стабільний дохід, позитивна кредитна історія.

Позичальник Б – нестабільний дохід, прострочення в минулому.

Банк пропонує різні процентні ставки:

А – 16%,

Б – 24%.

Завдання:

Пояснити економічну логіку диференціації ставок.

Визначити поняття кредитного ризику.

Проаналізувати, як ризик впливає на ціну кредиту.

Оцінити, чи є це дискримінацією.

Зробити висновок щодо ролі ризик-менеджменту в банку.

Ситуаційна задача 1

Громадянин отримав банківський кредит у розмірі 500 000 грн строком на 5 років під 16% річних. Погашення кредиту здійснюється щомісячними ануїтетними платежами (рівними частинами).

Банк застосовує стандартну формулу ануїтетного платежу.

Завдання:

Розрахувати розмір щомісячного ануїтетного платежу.

Визначити загальну суму виплат за весь період кредитування.

Обчислити загальну суму переплати за кредитом.

Проаналізувати економічну вигідність такого кредиту для позичальника.

Ситуаційна задача 2

Підприємство отримало кредит у розмірі 500 000 грн строком на 5 років під 16% річних. Погашення кредиту здійснюється за диференційованою схемою, тобто сума основного боргу погашається рівними частинами, а проценти нараховуються на залишок боргу.

Завдання:

Визначити розмір щорічного погашення основної суми боргу.

Розрахувати суму процентів за перший рік.

Визначити розмір першого річного платежу.

Порівняти диференційовану схему з ануїтетною (за результатами задачі 1).

Зробити висновок щодо переваг та недоліків кожної схеми.

Ситуаційна задача 3

Підприємство планує придбати обладнання вартістю 1 000 000 грн. Воно має два варіанти фінансування:

Варіант 1 – Банківський кредит:

ставка 14% річних

строк 3 роки

погашення рівними щорічними платежами

Варіант 2 – Лізинг:

строк 3 роки

авансовий платіж 20% вартості

річна лізингова ставка 12%

Завдання:

Розрахувати загальну суму виплат за кредитом.

Розрахувати суму виплат за лізинговою угодою.

Визначити переплату в кожному випадку.

Обґрунтувати, який варіант є економічно вигіднішим.

Вказати нематеріальні переваги лізингу.

Ситуаційна задача 4

Громадянин планує придбати квартиру вартістю 1 200 000 грн. Банк вимагає початковий внесок у розмірі 20% вартості житла. Решта суми надається у вигляді іпотечного кредиту строком на 15 років під 18% річних.

Завдання:

Визначити суму початкового внеску.

Визначити суму кредиту.

Розрахувати річну суму процентів у перший рік кредитування.

Проаналізувати ризики довгострокового іпотечного кредитування.

Визначити вплив інфляції на реальну вартість іпотеки.

Ситуаційна задача 5

«Державний кредит (ОВДП)»

Інвестор придбав облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) на суму 100 000 грн під 17% річних строком на 1 рік.

Виплата доходу здійснюється наприкінці строку.

Завдання:

Розрахувати суму процентного доходу за рік.

Визначити загальну суму коштів, яку отримає інвестор.

Проаналізувати, як зміниться реальний дохід за інфляції 12%.

Оцінити ризики державного кредитування.

Порівняти ОВДП із банківським депозитом.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 11. ФІНАНСОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО. СИСТЕМА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Мета: формування у здобувачів освіти системного розуміння ролі фінансового посередництва в ринковій економіці, структури банківської системи держави, функціонування комерційних банків та механізму здійснення ними активних, пасивних і комісійних операцій.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити сутність фінансового посередництва;
- охарактеризувати види фінансових посередників;
- пояснити структуру банківської системи держави;
- визначити функції та види комерційних банків;
- проаналізувати активні, пасивні та комісійні операції банків;
- оцінити роль банків у забезпеченні фінансової стабільності.

Перелік питань

1. Сутність і функції фінансових посередників
2. Види фінансових посередників
3. Банківська система держави
4. Комерційні банки, їхні види, функції та структура
5. Операції комерційних банків

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з економічної сутності фінансового посередництва**, розглянувши його як механізм трансформації заощаджень у інвестиції. Важливо усвідомити, що фінансові посередники зменшують інформаційну асиметрію, ризики та транзакційні витрати.

2. **Проаналізувати функції фінансових посередників**, зокрема:

- акумуляцію тимчасово вільних коштів;
- трансформацію строків і обсягів ресурсів;

- перерозподіл фінансових потоків;
- диверсифікацію ризиків.

Необхідно встановити їх значення для стабільності фінансової системи.

3. Розглянути структуру банківської системи держави, визначивши:

- дворівневу модель;
- роль центрального банку;
- місце комерційних банків.

4. Проаналізувати функції комерційних банків, розмежувавши:

- активні операції (кредитування, інвестування);
- пасивні операції (депозити, залучення ресурсів);
- комісійно-посередницькі операції.

5. Звернути увагу на трансформаційну функцію банків, з'ясувавши:

- як відбувається перетворення короткострокових депозитів у довгострокові кредити;
- які ризики при цьому виникають.

6. Проаналізувати банківські ризики, зокрема:

- кредитний;
- процентний;
- валютний;
- ризик ліквідності;
- операційний ризик.

Важливо встановити механізми їх управління.

7. Розглянути показники фінансової стійкості банків, звернувши увагу на:

- достатність капіталу;
- ліквідність;
- якість активів;
- прибутковість.

8. Оцінити роль банків у грошовій емісії, встановивши взаємозв'язок між кредитною діяльністю та зростанням грошової маси.

- 9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:**
- фінансову звітність банків;
 - статистичні матеріали НБУ;

– міжнародні стандарти банківського регулювання (Базельські принципи).

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що комерційні банки є ключовими інститутами фінансової системи, які забезпечують безперервність грошового обороту, перерозподіл ресурсів та підтримання макрофінансової стабільності.

Основні терміни і поняття

✓ Фінансове посередництво	✓ капітал банку
✓ фінансові посередники	✓ банківський баланс
✓ банківська система	✓ банківський нагляд
✓ центральний банк	✓ фінансова стабільність
✓ комерційний банк	✓ процентна маржа
✓ активні операції	✓ банківські ризики
✓ пасивні операції	✓ диверсифікація активів
✓ комісійні операції	✓ небанківські фінансові установи
✓ депозит	✓ інвестиційні фонди
✓ кредит	✓ страхові компанії.
✓ ліквідність банку	
✓ платоспроможність	

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність фінансового посередництва.
2. Охарактеризувати види фінансових посередників.
3. Пояснити структуру банківської системи України.
4. Визначити функції комерційних банків.
5. Охарактеризувати активні та пасивні операції банків.
6. Проаналізувати структуру доходів банку.
7. Розкрити історію виникнення та розвитку кредитних відносин.
8. Пояснити чинники, що визначають рівень відсоткової ставки як ціни грошей.
9. Охарактеризувати ризики банківської діяльності.
10. Проаналізувати сучасний стан банківського сектору України.

11. Розкрити особливості цифровізації банківської діяльності.
12. Описати організаційну структуру комерційного банку

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль фінансового посередництва у розвитку економіки.
2. Банківська система України: сучасні виклики.
3. Активні операції банків та їх вплив на економіку.
4. Ліквідність банківської системи.
5. Банківський нагляд і регулювання.
6. Небанківські фінансові посередники.
7. Фінансова стабільність і банківські кризи.
8. Діджиталізація банківських послуг.
9. Концентрація банківського капіталу.
10. Роль банків у фінансуванні державного боргу.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи може економіка існувати без фінансових посередників?
2. Чи є банки ключовим елементом фінансової системи?
3. Чи повинна держава жорстко контролювати банки?
4. Чи великі банки стабільні за малі?
5. Чи створюють банки системні ризики?
6. Чи є фінансові посередники причиною криз?
7. Чи повинні банки займатися інвестиційною діяльністю?
8. Чи є небанківські установи конкурентами банків?
9. Чи загрожує цифровізація традиційним банкам?
10. Чи є процентна маржа показником ефективності банку?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати структуру балансу конкретного банку (на основі публічної звітності).
2. Оцінити співвідношення активів і зобов'язань банку.
3. Визначити структуру доходів банку (процентні та непроцентні).

4. Проаналізувати ліквідність банківської системи України.
5. Порівняти діяльність державного та приватного банку.
6. Оцінити вплив облікової ставки НБУ на банки.
7. Проаналізувати ризики кредитного портфеля банку.
8. Визначити роль банків у фінансуванні бізнесу.
9. Проаналізувати структуру депозитної бази.
10. Підготувати аналітичну довідку про стан банківського сектору.

Кейс 1. «Банківська концентрація»

На ринку 3 великі банки контролюють 70% активів.

Оцінити ризики концентрації.

Проаналізувати вплив на конкуренцію.

Чи є це загрозою фінансовій стабільності?

Кейс 2. «Кредитна експансія»

Банки активно збільшують кредитування.

Які макроекономічні наслідки?

Чи є ризик фінансової бульбашки?

Кейс 3. «Відтік депозитів»

Через кризу населення масово знімає депозити.

Які наслідки для ліквідності банку?

Які дії НБУ можливі?

Кейс 4. «Фінтех vs банки»

Фінтех-компанії активно витісняють банки.

Чи є вони фінансовими посередниками?

Які зміни чекають банківську систему?

Кейс 5. «Процентна маржа»

Процентна маржа банків знижується.

Що це означає?

Як банк може компенсувати втрати?

Ситуаційна задача 1

Банк залучає депозити під 12% і видає кредити під 20%.

Визначити процентну маржу.

Ситуаційна задача 2

Банк має активи 5 млрд грн і зобов'язання 4,7 млрд грн.

Визначити власний капітал.

Ситуаційна задача 3

Депозити становлять 3 млрд грн, кредити — 2,5 млрд грн.

Проаналізувати співвідношення.

Ситуаційна задача 4

Норма резервування 10%, депозити 1 млрд грн.

Визначити обсяг обов'язкових резервів.

Ситуаційна задача 5

Чистий прибуток банку — 200 млн грн, активи — 5 млрд грн. Розрахувати рентабельність активів (ROA).

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 12. НЕБАНКІВСЬКІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ УСТАНОВИ

Мета: формування системного уявлення про місце та роль небанківських фінансово-кредитних установ у фінансовій системі держави, їх функціональне призначення, особливості діяльності та вплив на розвиток національної економіки.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність небанківських фінансово-кредитних установ;
- визначити їх роль у перерозподілі фінансових ресурсів;
- охарактеризувати діяльність кредитних спілок, ломбардів, страхових компаній;
- проаналізувати функції інвестиційних посередників;
- оцінити вплив небанківського сектору на фінансову стабільність.

Перелік питань

1. Роль небанківських фінансово-кредитних інститутів у розвитку національної економіки
2. Небанківські кредитні установи: кредитні спілки, ломбарди та ін.
3. Страхування, страхові послуги, діяльність страхових компаній.
4. Інвестиційні небанківські посередники

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з визначення місця небанківських фінансово-кредитних установ у фінансовій системі, розглянувши їх як важливий сегмент фінансового посередництва, що доповнює банківський сектор та розширює можливості фінансування економіки.
2. Проаналізувати економічну роль небанківського сектору, з'ясувавши:
 - як він сприяє диверсифікації джерел фінансування;

- як зменшує навантаження на банківську систему;
- як впливає на розвиток фінансової інклюзії.

3. **Розглянути діяльність небанківських кредитних установ, зокрема:**

- кредитних спілок;
- ломбардів;
- фінансових компаній.

Важливо встановити специфіку їх функціонування, джерела ресурсів та цільову аудиторію.

4. **Проаналізувати страхові компанії як інститут фінансового посередництва, визначивши:**

- їх роль у перерозподілі ризиків;
- механізм формування страхових резервів;
- інвестиційну функцію страхових компаній.

5. **Розглянути інвестиційні небанківські установи, зокрема:**

- інвестиційні фонди;
- недержавні пенсійні фонди;
- компанії з управління активами.

Необхідно встановити їх роль у мобілізації довгострокових ресурсів.

6. **Порівняти банківські та небанківські установи, визначивши:**

- відмінності в регуляторному середовищі;
- характер операцій;
- рівень ризику;
- джерела формування ресурсів.

7. **Звернути увагу на регуляторні механізми, проаналізувавши роль держави у нагляді за небанківським сектором та забезпеченні його стабільності.**

8. **Оцінити ризики небанківського сектору, зокрема:**

- недостатність капіталу;
- ліквідність;
- ризики недобросовісної діяльності;
- системні ризики у періоди фінансової нестабільності.

9. **Під час самостійної роботи доцільно використовувати:**

- статистичні дані НБУ щодо небанківського сектору;
- нормативно-правові акти у сфері фінансових послуг;

– міжнародні практики регулювання небанківських фінансових інституцій.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що небанківські фінансово-кредитні установи є невід’ємною складовою сучасної фінансової системи, а їх ефективне функціонування сприяє розвитку конкуренції, підвищенню доступності фінансових послуг та зміцненню економічної стабільності.

Основні терміни і поняття

✓ Небанківські фінансові установи	✓ факторинг;
✓ кредитна спілка	✓ фінансова компанія
✓ ломбард	✓ фінансовий лізинг
✓ страхова компанія	✓ фінансові послуги
✓ страхова премія	✓ диверсифікація ризиків
✓ страховий випадок	✓ страхові виплати
✓ страховий резерв	✓ пайовий фонд
✓ франшиза	✓ фінансовий нагляд
✓ перестрахування	✓ регулювання
✓ інвестиційний фонд;	✓ фінансових ринків
✓ недержавний пенсійний фонд	✓ фінансова стійкість.
✓ лізингова компанія	

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність небанківських фінансових установ.
2. Порівняти діяльність банків і кредитних спілок.
3. Охарактеризувати механізм функціонування страхових компаній.
4. Визначити роль інвестиційних фондів в економіці.
5. Пояснити механізм формування страхових резервів.
6. Розкрити значення недержавних пенсійних фондів.
7. Проаналізувати ризики діяльності ломбардів.
8. Оцінити вплив небанківського сектору на фінансову стабільність.
9. Пояснити особливості державного регулювання

небанківських установ.

10. Дослідити сучасний стан небанківського сектору України.

11. Визначити спільне та відмінне в діяльності фінансових посередників, спеціалізованих небанківських фінансово-кредитних установ.

12. Розкрити особливості розвитку ринку страхових послуг в Україні

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Розвиток небанківського фінансового сектору в Україні.

2. Кредитні спілки як інструмент підтримки малого бізнесу.

3. Страхування як механізм управління ризиками.

4. Інвестиційні фонди та їх роль у мобілізації капіталу.

5. Недержавні пенсійні фонди: перспективи розвитку.

6. Ризики небанківських фінансових установ.

7. Регулювання страхового ринку України.

8. Лізингові компанії в інвестиційній діяльності.

9. Порівняння банківського та небанківського секторів.

10. Фінансова інклюзія та небанківські посередники.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи можуть небанківські установи замінити банки?

2. Чи є кредитні спілки безпечнішими за банки?

3. Чи повинна держава жорстко регулювати страхові компанії?

4. Чи створюють інвестиційні фонди системні ризики?

5. Чи є ломбарди соціально необхідними установами?

6. Чи здатні небанківські установи забезпечити економічне зростання?

7. Чи достатній рівень довіри населення до страхування?

8. Чи потрібно розвивати пенсійні фонди в Україні?

9. Чи небанківський сектор більш гнучкий за банківський?

10. Чи загрожує цифровізація традиційним страховим компаніям?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати діяльність конкретної страхової компанії.
2. Оцінити структуру страхових резервів.
3. Порівняти кредитну спілку та банк за джерелами ресурсів.
4. Проаналізувати інвестиційну політику інвестиційного фонду.
5. Оцінити ризики діяльності ломбарду.
6. Проаналізувати фінансову звітність НПФ.
7. Визначити вплив небанківського сектору на ВВП.
8. Оцінити рівень концентрації страхового ринку.
9. Підготувати аналітичну довідку про стан страхового ринку України.
10. Проаналізувати динаміку активів небанківського сектору.

Кейс 1. «Крах страхової компанії»

Страхова компанія не виконує зобов'язання перед клієнтами.

Проаналізувати причини неплатоспроможності.

Оцінити вплив на довіру до ринку.

Запропонувати регуляторні заходи.

Кейс 2. «Зростання кредитних спілок»

У регіоні активно зростає кількість кредитних спілок.

Оцінити економічні причини.

Проаналізувати ризики.

Чи потрібне посилення контролю?

Кейс 3. «Інвестиційний фонд і ринкова нестабільність»

Фонд зазнав збитків через падіння фондового ринку.

Оцінити ризики портфеля.

Проаналізувати роль диверсифікації.

Кейс 4. «Ломбардна експансія»

Кількість ломбардів зростає в умовах економічної кризи.

Чим це зумовлено?

Соціально-економічні наслідки?

Кейс 5. «Недержавний пенсійний фонд»

Фонд показує низьку дохідність.

Проаналізувати причини.

Оцінити ризики для вкладників.

Ситуаційна задача 1. Страхова премія

Страхова сума — 500 000 грн.

Тарифна ставка — 3%.

Визначити розмір страхової премії.

Ситуаційна задача 2. Формування страхового резерву

Загальний обсяг зібраних премій — 10 млн грн.

Норма формування резервів — 60%.

Визначити суму страхового резерву.

Ситуаційна задача 3. Доходність інвестиційного фонду

Фонд інвестував 20 млн грн.

Отримано прибуток 2,4 млн грн.

Розрахувати доходність інвестицій.

Ситуаційна задача 4. Кредитна спілка

Кредитний портфель — 15 млн грн.

Проблемні кредити — 8%.

Визначити обсяг проблемних кредитів.

Ситуаційна задача 5. Лізингова операція

Вартість обладнання — 1 млн грн.

Початковий внесок — 20%.

Решта суми фінансується під 18% річних.

Визначити суму фінансування.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 13. ЦІННІ ПАПЕРИ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

Мета: формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про механізм функціонування фондового ринку, види цінних паперів, особливості їх обігу, а також роль ринку капіталу у забезпеченні економічного розвитку держави.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність фондового ринку;
- охарактеризувати первинний і вторинний ринки цінних паперів;
- визначити функції фондових бірж;
- класифікувати цінні папери;
- пояснити механізм здійснення операцій із цінними паперами;
- проаналізувати особливості розвитку фондового ринку України та зарубіжних країн.

Перелік питань

1. Поняття фондового ринку. Первинний та вторинний фондовий ринок.
 2. Організаційна структура та функції фондових бірж.
- Поняття фондових індексів
3. Поняття та види цінних паперів, їх класифікація.
 4. Операції з цінними паперами
 5. Особливості розвитку фондового ринку зарубіжних країн.
 6. Становлення та розвиток фондового ринку України

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з визначення сутності фондового ринку, розглянувши його як сегмент фінансового ринку, що забезпечує мобілізацію та перерозподіл довгострокового капіталу. Важливо усвідомити його роль у трансформації заощаджень в інвестиції.
2. Чітко розмежувати первинний і вторинний ринок,

встановивши:

- механізм розміщення цінних паперів;
- роль емітентів та інвесторів;
- значення вторинного обігу для ліквідності фінансових інструментів.

3. **Систематизувати види цінних паперів**, визначивши їх класифікацію за:

- формою власності (пайові, боргові);
- строком обігу;
- способом отримання доходу;
- рівнем ризику.

4. **Проаналізувати функції фондових бірж**, з'ясувавши:

- механізм котирування;
- роль біржових індексів;
- значення бірж у формуванні ринкової ціни.

5. **Розглянути операції з цінними паперами**, звернувши увагу на:

- купівлю-продаж;
- андеррайтинг;
- операції репо;
- похідні фінансові інструменти.

6. **Оцінити роль фондового ринку в економічному зростанні**, встановивши його вплив на:

- інвестиційну активність;
- інноваційний розвиток;
- структурну перебудову економіки.

7. **Проаналізувати ризики інвестування**, зокрема:

- ринковий ризик;
- кредитний ризик;
- процентний ризик;
- ризик ліквідності.

8. **Порівняти розвиток фондового ринку України та зарубіжних країн**, визначивши ключові проблеми, рівень капіталізації та інституційні особливості.

9. **Під час самостійної роботи доцільно використовувати:**

- біржову статистику;
- фінансову звітність емітентів;
- нормативно-правову базу щодо регулювання

фондового ринку;

– міжнародні аналітичні огляди.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що фондовий ринок є ключовим інструментом мобілізації інвестиційних ресурсів, а його розвиток визначає конкурентоспроможність національної економіки та рівень фінансової інтеграції у світову систему.

Основні терміни і поняття

✓ Фондовий ринок	✓ номінальна вартість
✓ первинний ринок	✓ ринкова вартість
✓ вторинний ринок	✓ емітент
✓ фондова біржа	✓ інвестор
✓ біржовий індекс	✓ брокер
✓ акція	✓ дилер
✓ облігація	✓ лістинг
✓ корпоративні цінні папери	✓ портфель інвестицій
✓ державні цінні папери	✓ дохідність
✓ дивіденд	✓ спекулятивні операції
✓ купонний дохід	✓ IPO
✓ волатильність	✓ капіталізація ринку
	✓ біржові операції

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність фондового ринку.
2. Пояснити різницю між первинним і вторинним ринком.
3. Охарактеризувати функції фондової біржі.
4. Класифікувати види цінних паперів.
5. Пояснити механізм випуску акцій.
6. Розкрити сутність облігацій та їх види.
7. Пояснити механізм формування біржових індексів.
8. Проаналізувати стан фондового ринку України.
9. Порівняти розвиток фондового ринку України та США.
10. Охарактеризувати операції з цінними паперами.
11. Розкрити історію виникнення перших фондових бірж світу
12. Висвітлити особливості функціонування та діяльності

провідних фондових бірж в сучасних умовах.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль фондового ринку у формуванні інвестиційного клімату.
2. IPO як механізм залучення капіталу.
3. Фондові індекси як індикатори економіки.
4. Державні облігації як інструмент фінансування бюджету.
5. Ризики інвестування в акції.
6. Волатильність фондового ринку.
7. Порівняльний аналіз NYSE та українського ринку.
8. Діджиталізація біржової торгівлі.
9. Спекулятивні операції на фондовому ринку.
10. Перспективи розвитку ринку капіталу в Україні.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є фондовий ринок індикатором економічного розвитку?
2. Чи повинен фондовий ринок жорстко регулюватися державою?
3. Чи акції більш ризиковані за облігації?
4. Чи є спекуляція негативним явищем?
5. Чи здатний фондовий ринок спричинити фінансову кризу?
6. Чи потрібен Україні потужний біржовий ринок?
7. Чи є фондові індекси об'єктивними індикаторами?
8. Чи можуть криптоактиви замінити цінні папери?
9. Чи доцільно інвестувати населенню в акції?
10. Чи впливає геополітика на біржові котирування?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати структуру фондового ринку України.
2. Оцінити динаміку фондового індексу за останні 5 років.
3. Порівняти дохідність акцій та облігацій.
4. Проаналізувати інвестиційний портфель.
5. Оцінити вплив макроекономічних факторів на котирування акцій.

6. Проаналізувати обсяг державних облігацій в обігу.
7. Підготувати аналітичну довідку щодо ІРО відомої компанії.
8. Оцінити ризики інвестування в українські акції.
9. Порівняти біржові системи різних країн.
10. Проаналізувати структуру доходів від інвестицій.

Кейс 1. «Падіння фондового індексу»

Біржовий індекс країни знизився на 25% за місяць.
Проаналізувати можливі макроекономічні причини.
Оцінити вплив на інвесторів.
Запропонувати заходи стабілізації.

Кейс 2. «ІРО компанії»

Українська компанія планує вихід на біржу.
Оцінити переваги та ризики ІРО.
Проаналізувати вплив на структуру власності.

Кейс 3. «Державні облігації»

Держава активно розміщує облігації.
Оцінити вплив на боргове навантаження.
Проаналізувати ризики для бюджету.

Кейс 4. «Інвестор-початківець»

Інвестор формує портфель із 60% акцій та 40% облігацій.
Оцінити ризик та очікувану дохідність.
Запропонувати диверсифікацію.

Кейс 5. «Спекулятивна бульбашка»

Акції зростають на 200% за короткий період.
Проаналізувати ознаки фінансової бульбашки.
Оцінити наслідки її обвалу.

Ситуаційна задача 1. Дохідність акції

Інвестор купив акцію за 1 000 грн.
Через рік продав за 1 150 грн.
Отримав дивіденд 50 грн.
Розрахувати загальну дохідність.

Ситуаційна задача 2. Купонна облігація

Номинал — 10 000 грн.
Купон — 12% річних.
Розрахувати річний купонний дохід.

Ситуаційна задача 3. Дисконтна облігація

Номинал — 5 000 грн.

Ціна придбання — 4 600 грн.

Визначити дохід інвестора при погашенні.

Ситуаційна задача 4. Капіталізація ринку

Кількість акцій — 2 млн шт.

Ринкова ціна — 150 грн.

Визначити ринкову капіталізацію.

Ситуаційна задача 5. Портфель інвестицій

Інвестор вклав 100 000 грн.

Акції дали 15%, облігації — 8%.

Портфель: 70% акції, 30% облігації.

Розрахувати загальну дохідність портфеля.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 14. ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК І ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Мета: розглянути теоретичні основи сутності центральних банків, шляхи створення, організаційну структуру, функції, особливості транспарентності, а також їх взаємодію з комерційними банками та урядом, здійснення емісії грошей, рефінансування, управління валютними резервами та монетарне регулювання.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну природу центрального банку;
- охарактеризувати функції та інструменти монетарної політики;
- визначити правовий статус НБУ;
- пояснити механізм емісії грошей;
- проаналізувати канали грошової емісії;
- оцінити роль незалежності центрального банку;
- дослідити вплив монетарної політики на платіжний баланс.

Перелік питань

1. Шляхи створення центральних банків
2. Функції та операції центрального банку
3. Національний банк України: правовий статус та керівні органи.
4. Становлення розвитку банківської системи України.
5. Основні канали емісії грошей: кредитний, фондовий, валютний.
6. Транспарентність та незалежність центральних банків.
7. Регулювання платіжного балансу.

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з історичних передумов створення центральних банків, з'ясувавши економічні причини їх виникнення: потребу в централізованій емісії, стабілізації

грошового обігу, регулюванні банківської системи та забезпеченні фінансової стабільності.

2. Проаналізувати моделі створення центральних банків, розмежувавши:

- еволюційну модель (трансформація комерційного банку в емісійний);
- законодавчу модель (створення державним рішенням).

Важливо визначити їх вплив на ступінь незалежності інституції.

3. Розглянути функції центрального банку у системному взаємозв'язку, зокрема:

- емісійну;
- монетарну;
- банку банків;
- банкіра уряду;
- регуляторну та наглядову.

Необхідно встановити їх значення для макрофінансової стабільності.

4. Проаналізувати основні канали емісії грошей (кредитний, фондовий, валютний), з'ясувавши механізм їх впливу на грошову масу та економічну активність.

5. Оцінити роль центрального банку у формуванні та реалізації монетарної політики, встановивши взаємозв'язок між інструментами регулювання та цілями макроекономічної стабільності.

6. Розглянути питання незалежності та транспарентності центрального банку, визначивши:

- інституційну незалежність;
- операційну незалежність;
- фінансову незалежність.

Важливо оцінити значення прозорості для довіри економічних агентів.

7. Проаналізувати правовий статус та організаційну структуру Національного банку України, з'ясувавши особливості його функціонування у вітчизняній фінансовій системі.

8. Звернути увагу на взаємодію центрального банку з урядом та комерційними банками, визначивши межі такої взаємодії та потенційні ризики політичного впливу.

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- Закон України «Про Національний банк України»;
- офіційні звіти НБУ;
- міжнародні стандарти центрального банкінгу;
- аналітичні матеріали міжнародних фінансових організацій.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувати розуміння того, що центральний банк є ключовим інститутом грошово-кредитної системи держави, а його ефективність визначає рівень цінової стабільності, стійкість банківського сектору та довіру до національної валюти.

Основні терміни і поняття

✓ Центральний банк	✓ інфляційне таргетування
✓ монетарна політика	✓ монетарні агрегати
✓ облікова ставка	✓ емісійний центр
✓ рефінансування	✓ кредитор останньої
✓ грошова емісія	інстанції
✓ валютні резерви	✓ девальвація
✓ операції на відкритому	✓ валютна інтервенція
ринку	✓ стерилізація ліквідності
✓ обов'язкові резерви	
✓ незалежність	✓ макроекономічна
центрального банку	стабільність
✓ транспарентність	✓ золотовалютні резерви
✓ платіжний баланс	✓ фінансова стабільність
	✓ банківський нагляд.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити економічну сутність центрального банку.
2. Охарактеризувати функції НБУ.
3. Пояснити механізм грошової емісії.
4. Проаналізувати інструменти монетарної політики.
5. Розкрити поняття рефінансування банків.
6. Пояснити канали емісії грошей.
7. Оцінити роль валютних резервів.
8. Проаналізувати принципи незалежності центрального банку.

9. Дослідити вплив облікової ставки на економіку.
10. Пояснити взаємодію НБУ з урядом.
11. Окреслити сучасні тенденції розвитку Центральних банків.
12. Розкрити світовий досвід створення та функціонування Центральних банків різних країн

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Еволюція центральних банків світу.
2. Незалежність центрального банку: міф чи необхідність?
3. Інфляційне таргетування як модель монетарної політики.
4. Роль НБУ в забезпеченні фінансової стабільності.
5. Валютні резерви та їх значення.
6. Кредитор останньої інстанції.
7. Монетарна політика в умовах кризи.
8. Вплив центрального банку на платіжний баланс.
9. Порівняльний аналіз НБУ та ЄЦБ.
10. Проблеми транспарентності центральних банків.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи повинен центральний банк бути повністю незалежним?
2. Чи може монетарна політика стимулювати економічне зростання?
3. Чи є емісія грошей причиною інфляції?
4. Чи повинен центральний банк фінансувати бюджетний дефіцит?
5. Чи виправдане підвищення облікової ставки під час кризи?
6. Чи є інфляційне таргетування найкращою моделлю?
7. Чи має НБУ втручатися у валютний курс?
8. Чи є золотовалютні резерви гарантією стабільності?
9. Чи може центральний банк запобігти кризі?
10. Чи є транспарентність умовою довіри?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати динаміку облікової ставки НБУ за 5 років.
2. Оцінити зміну валютних резервів.
3. Проаналізувати вплив монетарної політики на інфляцію.
4. Оцінити структуру активів НБУ.
5. Проаналізувати канали емісії грошей.
6. Порівняти політику НБУ та ЄЦБ.
7. Проаналізувати платіжний баланс України.
8. Оцінити ефективність рефінансування банків.
9. Підготувати аналітичну довідку щодо транспарентності НБУ.

10. Проаналізувати взаємодію НБУ та уряду.

Кейс 1. «Різке підвищення облікової ставки»

НБУ підвищив ставку на 3%.

Оцінити вплив на кредитування.

Проаналізувати вплив на інфляцію та курс.

Кейс 2. «Зменшення валютних резервів»

Резерви скоротилися на 20%.

Які ризики для стабільності?

Чи потрібні валютні інтервенції?

Кейс 3. «Монетизація дефіциту бюджету»

Уряд просить НБУ викупити державні облігації.

Проаналізувати наслідки для інфляції.

Оцінити ризики втрати незалежності.

Кейс 4. «Кредитор останньої інстанції»

Банк звернувся по рефінансування.

Оцінити ризики морального ризику.

Які умови має висунути НБУ?

Кейс 5. «Платіжний баланс і валютний курс»

Дефіцит поточного рахунку зростає.

Оцінити вплив на валютний курс.

Які інструменти має центральний банк?

Ситуаційна задача 1. Зміна грошової маси

Обсяг рефінансування банків — 50 млрд грн.

Норма резервування — 10%.

Визначити можливий приріст грошової маси (через

мультиплікатор).

Ситуаційна задача 2 Валютні резерви

Золотовалютні резерви — 35 млрд дол.

Щомісячний імпорт — 7 млрд дол.

Визначити, на скільки місяців імпорту вистачить резервів.

Ситуаційна задача 3. Вплив підвищення ставки

Обсяг кредитів — 500 млрд грн.

Середня ставка зростає з 15% до 18%.

Визначити зміну процентних доходів банків.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 15. МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

Мета: сформувати у здобувачів освіти системне розуміння сутності монетарної політики, її цілей, видів, інструментів та механізмів впливу на економіку, а також особливостей реалізації монетарної політики, монетарної експансії та монетарної рестрикції в Україні

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити економічну сутність монетарної політики;
- охарактеризувати види монетарної політики;
- пояснити трансмісійний механізм;
- класифікувати інструменти монетарної політики;
- оцінити необхідність координації з фіскальною політикою;
- проаналізувати розвиток монетарної політики в Україні.

Перелік питань

1. Поняття монетарної політики, її сутність та цілі.
2. Види монетарної політики: експансія та рестрикція
3. Трансмісійний (передатний) механізм монетарної політики .
4. Інструменти монетарної політики, їх класифікація
5. Необхідність координації монетарної та фіскальної політики
6. Становлення та розвиток монетарної політики в Україні.

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. Почати з визначення сутності монетарної політики, розглянувши її як систему заходів центрального банку, спрямованих на регулювання грошової маси, процентних ставок та кредитної активності з метою забезпечення макроекономічної стабільності.
2. Чітко сформулювати цілі монетарної політики, зокрема:

- забезпечення цінової стабільності;
- підтримання стабільності національної валюти;
- сприяння сталому економічному зростанню;
- підтримання фінансової стабільності.

Важливо визначити їх ієрархію та можливі конфлікти між ними.

3. Розмежувати види монетарної політики, встановивши:

- особливості експансійної політики (збільшення грошової маси, зниження ставок);
 - особливості рестрикційної політики (обмеження грошової пропозиції, підвищення ставок).
- Необхідно оцінити їх вплив на інфляцію, зайнятість та інвестиції.

4. Проаналізувати трансмісійний механізм монетарної політики, з'ясувавши:

- процентний канал;
- кредитний канал;
- валютний канал;
- канал очікувань.

Важливо встановити часові лаги впливу монетарних рішень на економіку.

5. Систематизувати інструменти монетарної політики, визначивши:

- операції на відкритому ринку;
- зміну облікової ставки;
- норму обов'язкових резервів;
- інструменти рефінансування;
- валютні інтервенції.

Необхідно зрозуміти механізм їх впливу на банківську систему.

6. Проаналізувати взаємозв'язок монетарної та фінансової політики, встановивши:

- необхідність їх координації;
- ризики фінансового домінування;
- вплив бюджетного дефіциту на грошово-кредитну стабільність.

7. Оцінити особливості становлення монетарної політики в Україні, зокрема перехід до режиму інфляційного таргетування та підвищення прозорості рішень центрального банку.

8. **Звернути увагу на сучасні виклики монетарної політики**, такі як:

- глобалізація фінансових ринків;
- кризові явища;
- вплив воєнних і політичних факторів;
- цифровізація фінансової системи.

9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:

- рішення Правління НБУ щодо облікової ставки;
- інфляційні звіти центрального банку;
- макроекономічні прогнози;
- міжнародні дослідження з монетарної політики.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформулювати розуміння того, що монетарна політика є ключовим інструментом макроекономічного регулювання, а ефективність її реалізації визначається якістю аналітики, незалежністю центрального банку та довірою економічних агентів.

Основні терміни і поняття

✓ Монетарна політика	✓ дефіцит бюджету
✓ інфляційне таргетування	✓ стерилізація
✓ експансійна політика	✓ інфляція
✓ рестрикційна політика	✓ грошова маса
✓ облікова ставка	✓ макроекономічна стабільність
✓ операції на відкритому ринку	✓ незалежність центрального банку;
✓ грошовий мультиплікатор	✓ монетизація економіки
✓ монетарні агрегати	✓ рефінансування
✓ трансмісійний механізм	✓ інструменти прямого регулювання
✓ процентний канал	✓ інструменти непрямого регулювання
✓ кредитний канал	✓ очікування
✓ валютний канал	
✓ фіскальна політика	

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність монетарної політики.

2. Пояснити цілі монетарної політики.
3. Охарактеризувати види монетарної політики.
4. Пояснити трансмісійний механізм.
5. Проаналізувати інструменти монетарної політики.
6. Розкрити роль облікової ставки.
7. Пояснити необхідність координації з фіскальною політикою.
8. Визначити суть політики інфляційного таргетування.
9. Дослідити динаміку облікової ставки НБУ.
10. Оцінити ефективність монетарної політики України.
11. Окреслити стратегію монетарної політики Національного банку України.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Інфляційне таргетування як модель монетарної політики.
2. Трансмісійний механізм у країнах із перехідною економікою.
3. Координація монетарної та фіскальної політики.
4. Роль процентної ставки в стабілізації економіки.
5. Монетарна політика в умовах війни.
6. Діджиталізація монетарної політики.
7. Монетарні режими у світі.
8. Політика кількісного пом'якшення.
9. Порівняльний аналіз політики НБУ та ЄЦБ.
10. Монетарна стабільність та економічне зростання.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи може монетарна політика стимулювати економічне зростання?
2. Чи завжди підвищення ставки стримує інфляцію?
3. Чи є інфляційне таргетування універсальною моделлю?
4. Чи повинна монетарна політика враховувати соціальні наслідки?
5. Чи є координація з урядом обмеженням незалежності?
6. Чи може надмірна експансія спричинити кризу?
7. Чи ефективна монетарна політика в умовах тіньової

економіки?

8. Чи впливає довіра на ефективність політики?
9. Чи може жорстка політика спровокувати спад?
10. Чи має НБУ активно впливати на валютний курс?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати зміну грошової маси.
2. Оцінити вплив зміни ставки на інфляцію.
3. Проаналізувати канали трансмісії.
4. Оцінити вплив монетарної політики на ВВП.
5. Проаналізувати валютні інтервенції НБУ.
6. Оцінити ефективність стерилізації ліквідності.
7. Порівняти експансійну та рестрикційну політику.
8. Проаналізувати взаємодію з фіскальною політикою.
9. Оцінити рівень монетизації економіки.
10. Підготувати аналітичну довідку про поточну політику

НБУ.

Кейс 1. «Інфляційний сплеск»

Інфляція зросла до 18%.

Які інструменти застосувати?

Оцінити можливі наслідки.

Кейс 2. «Економічний спад»

ВВП зменшився на 4%.

Чи доцільна експансійна політика?

Ризики інфляції?

Кейс 3. «Валютний тиск»

Курс національної валюти різко знецінився.

Які канали трансмісії спрацюють?

Які заходи НБУ?

Кейс 4. «Надлишкова ліквідність»

Банки мають надлишкові резерви.

Чи потрібна стерилізація?

Інструменти впливу?

Кейс 5. «Конфлікт із фіскальною політикою»

Уряд збільшує дефіцит бюджету.

Чи повинна монетарна політика бути жорсткішою?

Наслідки для інфляції?

Ситуаційна задача 1. Зміна мультиплікатора

Норма резервування зменшилась із 10% до 5%.

Банківські резерви — 40 млрд грн.

Визначити зміну потенційного обсягу грошової маси.

Ситуаційна задача 2. Вплив ставки на кредити

Кредитний портфель — 600 млрд грн.

Ставка знизилась із 20% до 17%.

Визначити зміну процентних доходів.

Ситуаційна задача 3. Операції на відкритому ринку

НБУ продав облігації на 30 млрд грн.

Визначити вплив на грошову масу за умови мультиплікатора 8.

Ситуаційна задача 4. Інфляційне таргетування

Ціль інфляції — 5%, фактична — 9%.

Розрахувати відхилення та пояснити дії НБУ.

Ситуаційна задача 5. Валютний канал

Валютні резерви зросли на 5 млрд дол.

Курс — 42 грн/дол.

Оцінити вплив на грошову базу (у гривневому еквіваленті).

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 16. СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА: ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ

Мета: сформувати у здобувачів освіти системне розуміння історичної еволюції світової валютної системи, її структурних елементів, принципів функціонування та впливу міжнародних валютних режимів на розвиток світової економіки.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач освіти повинен:

- розкрити сутність міжнародної валютно-кредитної системи;
- охарактеризувати етапи її історичного розвитку;
- проаналізувати принципи функціонування золотого стандарту;
- визначити особливості Бреттон-Вудської та Ямайської систем;
- оцінити роль Європейської валютної системи;
- проаналізувати сучасні тенденції розвитку міжнародних валютних відносин.

Перелік питань

1. Поняття міжнародної валютно-кредитної системи та її елементи
2. Система золотого стандарту
3. Бреттон-Вудська валютна система
4. Ямайська валютна система
5. Європейська валютна система

Методичні поради. Під час опрацювання теми здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з визначення сутності міжнародної валютно-кредитної системи**, розглянувши її як форму організації міжнародних валютних відносин, що регулює обмін валют, міжнародні розрахунки та рух капіталів. Важливо усвідомити її роль у забезпеченні стабільності світової економіки.

2. **Проаналізувати елементи світової валютної**

системи, зокрема:

- міжнародні резервні активи;
- валютні курси;
- міжнародні розрахункові механізми;
- міжнародні фінансові інститути.

Необхідно встановити їх взаємозв'язок.

3. Розглянути систему золотого стандарту, з'ясувавши:

- механізм фіксації валютних курсів;
- роль золота як універсального еквівалента;
- переваги та обмеження такої моделі.

Особливу увагу звернути на причини її занепаду.

4. Проаналізувати Бреттон-Вудську валютну систему, встановивши:

- принцип фіксованих, але коригованих курсів;
- роль долара США як резервної валюти;
- значення створення МВФ та Світового банку;
- причини кризи системи у 1970-х роках.

5. Оцінити особливості Ямайської валютної системи, з'ясувавши:

- перехід до плаваючих валютних курсів;
- демонетизацію золота;
- зростання ролі спеціальних прав запозичення (SDR).

6. Розглянути Європейську валютну систему, визначивши:

- передумови створення;
- механізм валютного співробітництва;
- перехід до економічного та валютного союзу;
- запровадження євро як спільної валюти.

7. Порівняти історичні етапи розвитку світової валютної системи, встановивши:

- відмінності в механізмах курсоутворення;
- рівень стабільності;
- роль держави та міжнародних інституцій;
- ступінь гнучкості систем.

8. Звернути увагу на сучасні тенденції розвитку світової валютної системи, зокрема:

- багатовалютність;

- зростання ролі регіональних валют;
 - цифрові валюти центральних банків;
 - посилення валютної конкуренції.
9. Під час самостійної роботи доцільно використовувати:
- міжнародні угоди та документи;
 - аналітичні матеріали МВФ та Світового банку;
 - статистику міжнародних резервів;
 - наукові праці з історії валютних систем.

10. У підсумку опрацювання теми студент повинен сформувавати розуміння того, що еволюція світової валютної системи відображає трансформацію глобальної економіки, а стабільність міжнародних валютних відносин є визначальним чинником розвитку світового господарства.

Основні терміни і поняття

✓ Міжнародна система	валютна	✓ валютна інтеграція	
✓ валютний курс		✓ Європейська система	валютна
✓ золотий стандарт		✓ Євро	
✓ золотодевізний стандарт		✓ валютний паритет;	
✓ Бреттон-Вудська система		✓ золотовалютні резерви	
✓ Ямайська система		✓ платіжний баланс	
✓ фіксований курс		✓ валютні інтервенції	
✓ плаваючий курс		✓ конвертованість валюти	
✓ девальвація		✓ валютний режим	
✓ ревальвація		✓ глобалізація фінансових ринків	
✓ валютні резерви		✓ Група Світового банку	
✓ МВФ		✓ Міжнародний банк реконструкції та розвитку	
✓ SDR			
✓ Європейський банк реконструкції та розвитку			

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність міжнародної валютної системи.
2. Охарактеризувати систему золотого стандарту.
3. Пояснити принципи Бреттон-Вудської системи.
4. Проаналізувати причини її краху.
5. Розкрити особливості Ямайської валютної системи.

6. Пояснити роль МВФ у сучасній системі.
7. Охарактеризувати Європейську валютну систему.
8. Проаналізувати переваги та недоліки плаваючого курсу.
9. Порівняти історичні валютні режими.
10. Дослідити вплив валютної інтеграції на економіку.
11. Розкрити історію виникнення та використання спеціальних прав запозичення (світових грошей).
12. Визначити критерій виокремлення різних світових валютних систем

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Еволюція світової валютної системи.
2. Золотий стандарт: стабільність чи обмеження?
3. Бреттон-Вудська система та її роль у післявоєнній економіці.
4. Причини переходу до Ямайської системи.
5. Роль SDR у міжнародних розрахунках.
6. Європейська валютна інтеграція.
7. Валютні кризи XX–XXI ст.
8. Глобалізація валютних ринків.
9. Перспективи реформування міжнародної валютної системи.
10. Роль долара США у світовій економіці.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи могла система золотого стандарту функціонувати сьогодні?
2. Чи була Бреттон-Вудська система стабільнішою за сучасну?
3. Чи є плаваючий курс оптимальним режимом?
4. Чи потрібна нова світова валютна система?
5. Чи є домінування долара проблемою для світової економіки?
6. Чи може євро стати альтернативою долару?
7. Чи можливе повернення до золота?
8. Чи здатні міжнародні інституції запобігати кризам?
9. Чи впливає валютний режим на економічне зростання?

10. Чи потрібна глобальна валютна реформа?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати причини краху золотого стандарту.
2. Оцінити вплив Бреттон-Вудської системи на міжнародну торгівлю.
3. Порівняти фіксований та плаваючий валютні режими.
4. Проаналізувати структуру валютних резервів країн.
5. Оцінити роль SDR у сучасній системі.
6. Проаналізувати динаміку курсу долара.
7. Оцінити вплив валютних криз на економіку.
8. Проаналізувати розвиток єврозони.
9. Порівняти валютні системи різних історичних періодів.

10. Підготувати аналітичну довідку щодо сучасної валютної архітектури.

Кейс 1. «Глобальна валютна нестабільність»

Оцінити ризики плаваючих курсів.

Чи потрібна нова система фіксованих курсів?

Кейс 2. «Роль МВФ»

Оцінити ефективність програм МВФ.

Чи зменшують вони валютні кризи?

Кейс 3. «Євро та інтеграція»

Переваги та ризики спільної валюти.

Вплив на суверенітет країн.

Кейс 4. «Доларова домінація»

Причини домінування долара.

Можливі альтернативи.

Ситуаційна задача 1. Девальвація валюти

Курс національної валюти змінився з 25 до 30 за долар.

Визначити відсоток девальвації.

Ситуаційна задача 2. Золотий паритет

1 унція золота = 35 дол.

Запаси золота — 10 млн унцій.

Визначити грошове забезпечення.

Ситуаційна задача 3. SDR

Країна отримала 2 млрд SDR.

1 SDR = 1,3 дол.

Визначити суму в доларах.

Ситуаційна задача 4. Валютний резерв

Резерви — 50 млрд дол.

Щомісячний імпорт — 10 млрд дол.

На скільки місяців вистачить резервів?

Ситуаційна задача 5. Валютна інтервенція

Центральний банк продав 3 млрд дол.

Курс — 40 грн/дол.

Визначити гривневий еквівалент операції.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ТЕМА 17. МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мета: сформувати у здобувачів освіти системне розуміння ролі міжнародних валютно-кредитних організацій у забезпеченні фінансової стабільності, регулюванні валютних відносин, підтримці економічного розвитку країн та їх взаємодії з національними економіками та розглянути особливості функціонування міжнародних валютно-кредитних організацій, таких як МВФ, Світовий банк, ЄБРР та ін.

Завдання вивчення теми: у результаті опрацювання теми здобувач повинен:

- розкрити сутність міжнародних валютно-кредитних організацій;
- охарактеризувати структуру та функції МВФ;
- визначити роль Групи Світового банку;
- проаналізувати діяльність ЄЦБ та регіональних фінансових інституцій;
- оцінити співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями;
- сформувати навички аналітичної оцінки програм міжнародного фінансування.

Перелік питань

1. Міжнародний валютний фонд у системі валютного регулювання
2. Функції міжнародного валютного фонду
3. Група Світового банку
4. ЄЦБ та регіональні фінансові інститути
5. Співробітництво України з міжнародними валютно-кредитними організаціями.

Методичні поради. Опрацьовуючи тему, здобувачам освіти доцільно:

1. **Почати з базових понять:** визначити, що таке міжнародні валютно-кредитні організації, які їх цілі, інструменти впливу та місце у світовій фінансовій системі.

2. **Розмежувати функції інституцій:** чітко відокремити роль **МВФ** (валютна стабільність, макрофінансова підтримка, моніторинг економічної політики) від ролі **Групи Світового банку** (довгострокове фінансування розвитку, інфраструктурні та соціальні проекти).

3. **Вивчати логіку кредитних програм:** звернути увагу на механізм формування квот, траншів, умовності (conditionality), індикаторів виконання програм та їх вплив на макроекономічні показники країни.

4. **Проаналізувати інструменти міжнародної ліквідності:** окремо опрацювати поняття **SDR**, роль резервних активів, значення міжнародних кредитних ресурсів для стабілізації платіжного балансу.

5. **Порівнювати міжнародні й регіональні інститути:** визначити спільне та відмінне між МВФ, Світовим банком, ЄЦБ та регіональними банками розвитку (ЄБРР, ЄІБ тощо).

6. **Застосовувати аналітичний підхід:** під час виконання завдань робити висновки не лише «що це таке», а **які наслідки** має співпраця з міжнародними організаціями для економічного зростання, інфляції, валютного курсу, боргового навантаження.

7. **Окремо розглянути кейс України:** аналізувати співпрацю України з міжнародними валютно-кредитними організаціями через призму:

- мети залучення коштів;
- змін у резервах і бюджетному фінансуванні;
- впливу на макрофінансову стабільність;
- боргових ризиків.

8. **Працювати з джерелами:** використовувати офіційні матеріали (МВФ, Світовий банк, ЄЦБ, НБУ, Мінфін), а також аналітичні огляди й статистику щодо програм фінансування, боргових показників та структури резервів.

9. **У підсумку теми** сформувати коротку узагальнюючу схему: *“організація → функції → інструменти → ефекти для країни”* та підготувати 3–5 тез щодо переваг і ризиків міжнародної фінансової допомоги.

Основні терміни і поняття

✓ Міжнародний валютний фонд (МВФ)	✓ валютна стабілізація
✓ Квота	✓ макрофінансова допомога
✓ SDR	✓ фінансова інтеграція
✓ кредитні програми	✓ міжнародна ліквідність
✓ програма стенд-бай	✓ боргове фінансування
✓ розширене фінансування (EFF)	✓ технічна допомога
✓ Група Світового банку	✓ моніторинг економічної політики
✓ Європейський центральний банк	✓ транші
✓ регіональні банки розвитку	✓ валютні резерви
✓ Європейський інвестиційний банк	✓ фінансова стабільність
✓ Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів	✓ Міжнародна асоціація розвитку
	✓ Міжнародна фінансова корпорація
	✓ Багатостороння агенція гарантування інвестицій

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити сутність та роль МВФ.
2. Охарактеризувати структуру Групи Світового банку.
3. Пояснити механізм надання кредитів МВФ.
4. Визначити відмінності між програмами Stand-by та EFF.
5. Проаналізувати функції ЄЦБ.
6. Дослідити регіональні банки розвитку.
7. Проаналізувати співпрацю України з МВФ.
8. Оцінити переваги та ризики міжнародного кредитування.
9. Розкрити роль міжнародних організацій у валютній стабілізації.
10. Охарактеризувати сучасні тенденції реформування МВФ.
11. Розкрити спільне та відмінне у діяльності МВФ,

Світового банку та регіональних банків розвитку.

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль МВФ у стабілізації світової економіки.
2. Кредитні механізми МВФ.
3. Світовий банк та розвиток країн, що розвиваються.
4. ЄЦБ та монетарна політика єврозони.
5. Макрофінансова допомога Україні.
6. Міжнародні банки розвитку.
7. Глобальна фінансова безпека.
8. Критика діяльності МВФ.
9. Реформування міжнародних фінансових інститутів.
10. Перспективи валютної координації у світі.

Запитання дискусійного характеру

1. Чи є МВФ інструментом стабілізації чи залежності?
2. Чи справедливий розподіл квот у МВФ?
3. Чи повинні країни дотримуватись умов МВФ беззастережно?
4. Чи є альтернативи МВФ?
5. Чи сприяє Світовий банк реальному розвитку?
6. Чи посилює міжнародне кредитування боргову залежність?
7. Чи може ЄЦБ бути прикладом незалежного центрального банку?
8. Чи потребує світ нової фінансової архітектури?
9. Чи є міжнародна фінансова допомога політичною?
10. Чи здатні міжнародні організації запобігати кризам?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізувати структуру фінансування МВФ.
2. Оцінити вплив програми МВФ на макроекономіку країни.
3. Проаналізувати динаміку квот України в МВФ.
4. Розрахувати частку країни у капіталі МВФ.
5. Оцінити боргове навантаження після отримання кредиту.
6. Проаналізувати ефективність програм EFF.

7. Порівняти МВФ та Світовий банк.
8. Проаналізувати транші фінансування.
9. Оцінити вплив міжнародної допомоги на валютні резерви.
10. Підготувати аналітичну записку щодо співпраці України з МВФ.

Кейс 1. «Програма EFF для країни»

Країна отримала 15 млрд дол. за програмою EFF.

Необхідно:

оцінити вплив на резерви,
проаналізувати боргове навантаження,
визначити макроекономічні ризики.

Кейс 2. «Роль Світового банку»

Проаналізувати проєкт інфраструктурного кредитування на 2 млрд дол.

Оцінити мультиплікативний ефект.

Кейс 3. «Співпраця України з МВФ»

Проаналізувати макроекономічні показники до та після отримання траншу.

Кейс 4. «ЄЦБ та боргова криза»

Проаналізувати роль ЄЦБ у стабілізації єврозони.

Кейс 5. «Регіональний банк розвитку»

Оцінити роль регіонального банку у фінансуванні малого бізнесу.

Ситуаційна задача 1. Квота країни в МВФ

Капітал МВФ — 650 млрд SDR.

Квота країни — 3 млрд SDR.

Визначити частку країни (%).

Ситуаційна задача 2. Кредит МВФ

Країна отримала 5 млрд дол. під 3% річних на 5 років.

Визначити суму відсотків.

Ситуаційна задача 3. Зростання резервів

Валютні резерви зросли з 25 до 40 млрд дол.

Визначити приріст у %.

Ситуаційна задача 4. Боргове навантаження

ВВП — 200 млрд дол.

Зовнішній борг — 120 млрд дол.

Визначити рівень боргу до ВВП.

Ситуаційна задача 5. SDR

Країна отримала 1,5 млрд SDR.

1 SDR = 1,25 дол.

Визначити суму в доларах.

Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань теми пропонується скористатися літературними та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 133).

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Індивідуальні науково-дослідні завдання є складовою самостійної роботи здобувачів освіти з дисципліни «Гроші і кредит» та спрямовані на розвиток аналітичного мислення, навичок наукового пошуку, аргументованого викладу матеріалу та формування власної позиції щодо актуальних проблем грошово-кредитної сфери.

Протягом навчального року здобувачі виконують чотири індивідуальні науково-дослідні завдання: два у I семестрі та два у II семестрі.

У першому семестрі передбачено виконання таких завдань:

✓ Наукове повідомлення або аналітичний виступ

Тема обирається із переліку завдань для самостійної роботи студентів (тем наукових повідомлень і аналітичних виступів).

Обсяг роботи — 6–8 сторінок друкованого тексту формату А4 (поля 2×2×2×2 см, шрифт Times New Roman, 14 пт, міжрядковий інтервал — 1,5, абзацний відступ — 1,25 см).

✓ Обґрунтована відповідь у формі презентації

Підготовка аналітичної презентації на одне із запитань дискусійного (прикладного) характеру (обсяг — 5–10 слайдів).

Термін виконання: відповідно до графіку навчального процесу (остання практична пара).

Оцінювання

Представлення результатів здійснюється під час практичних занять.

Максимальна кількість балів за кожне ІНДЗ — 6 балів.

За виконання двох завдань без зауважень здобувач може отримати 12 балів.

Зменшення кількості балів можливе у разі:

- неповного розкриття теми;
- порушення логіки викладу матеріалу;
- недостатньої аргументованості;
- обмеженого використання наукових і статистичних джерел;
- недотримання вимог до оформлення.

У другому семестрі здобувачі виконують аналогічні за структурою завдання:

✓ Наукове повідомлення або аналітичний виступ

Обсяг — 6–8 сторінок друкованого тексту (з дотриманням встановлених вимог до оформлення).

✓ Аналітична презентація на дискусійно-прикладне питання

Обсяг — 5–10 слайдів.

Термін виконання ІНДЗ у II семестрі: остання практична пара відповідно до графіку навчального процесу.

Оцінювання

Представлення результатів відбувається під час практичних занять.

Максимальна кількість балів за кожне ІНДЗ — 5 балів.

За виконання двох завдань без недоліків здобувач може отримати 10 балів.

Кількість балів може бути знижена у разі недотримання змістових або формальних вимог, недостатнього рівня аналітичності, слабкої аргументації чи порушення академічних стандартів оформлення роботи.

Загальні вимоги до ІНДЗ

Індивідуальні завдання повинні:

– містити чітко сформульовану проблему;

– відображати аналіз теоретичних положень;

– ґрунтуватися на сучасних статистичних та аналітичних матеріалах;

– містити аргументовані висновки;

– відповідати принципам академічної доброчесності.

Вищими балами оцінюється наявність самостійного обґрунтованого погляду здобувача на сучасні проблеми грошово-кредитної системи та здатність застосовувати теоретичні положення до аналізу практичних ситуацій.

Консультації щодо вибору тем, підбору літератури, складання плану, виступу на занятті чи захисту ІНДЗ надає викладач курсу «Гроші і кредит».

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання принципів академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни «Гроші і кредит» є обов'язковою умовою організації освітнього процесу та здійснюється відповідно до нормативних документів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича:

Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича: <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravyly-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>

Положення про виявлення та запобігання академічному плагиату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича: https://www.chnu.edu.ua/media/f5e4e0bm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf

Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>

Відповідно до зазначених документів здобувачі освіти зобов'язані самостійно виконувати всі види навчальних завдань, а також роботи поточного і підсумкового контролю.

У разі використання ідей, положень, розробок або результатів досліджень інших авторів, у тому числі отриманих із застосуванням засобів штучного інтелекту, обов'язкове коректне посилання на відповідні джерела.

Порушення принципів академічної доброчесності, зокрема списування під час контрольних заходів, подання робіт із ознаками плагиату або несанкціоноване використання допоміжних матеріалів, тягне за собою застосування заходів академічної відповідальності, включаючи виставлення незадовільної оцінки за відповідний вид роботи [1].

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У межах вивчення навчальної дисципліни «Гроші і кредит» допускається використання інструментів штучного інтелекту (AI) як допоміжного засобу для опрацювання матеріалу, пошуку інформації, структурування тексту та перевірки розрахунків.

Водночас застосування таких інструментів повинно відповідати принципам академічної доброчесності та не підміняти самостійну інтелектуальну діяльність здобувача освіти.

Здобувач зобов'язаний:

- критично оцінювати інформацію, отриману за допомогою інструментів штучного інтелекту;

- самостійно аналізувати та інтерпретувати отримані результати;

- перевіряти коректність розрахунків, формул і економічних висновків;

- зазначати факт використання AI-інструментів у разі істотного впливу їх на зміст роботи.

Забороняється:

- повністю передавати виконання індивідуальних, контрольних або екзаменаційних завдань системам штучного інтелекту;

- подавати згенерований текст без самостійного опрацювання та осмислення;

- використовувати AI під час контрольних заходів без дозволу викладача.

Порушення цих вимог розглядається як недотримання принципів академічної доброчесності.

Інструменти штучного інтелекту повинні розглядатися здобувачем як засіб підвищення якості навчання, а не як заміна власного аналітичного мислення.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ)

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Гроші і кредит» здійснюється відповідно до принципів об'єктивності, системності, прозорості та академічної доброчесності.

Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати протягом семестру, становить 100 балів, з яких:

- 60 балів — за результатами поточного контролю;
- 40 балів — за підсумковий контроль (залік або екзамен).

Критерії оцінювання при усних відповідях

Оцінювання усних відповідей здійснюється за такими критеріями:

- ✓ повнота та глибина розкриття питання;
- ✓ логічність, послідовність і структурованість викладу матеріалу;
- ✓ коректність використання економічної термінології;
- ✓ здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- ✓ уміння порівнювати теоретичні підходи;
- ✓ використання різноманітних джерел інформації (у тому числі іноземною мовою);
- ✓ здатність аналізувати грошово-кредитні процеси з урахуванням світової та вітчизняної практики;
- ✓ уміння формулювати аргументовані висновки.

Вищими балами оцінюється здатність здобувача демонструвати системне бачення грошово-кредитних процесів і наводити приклади з сучасної економічної практики.

Критерії оцінювання письмових робіт

При виконанні письмових завдань (ситуаційних задач, аналітичних звітів, кейсів, тестових та самостійних робіт) враховується:

- ✓ повнота розкриття питання;

- ✓ правильність економічних розрахунків;
- ✓ коректність застосування формул і методик;
- ✓ аргументованість та логіка викладення матеріалу;
- ✓ використання статистичних даних, нормативно-правових актів, аналітичних джерел;
- ✓ здатність до аналітичного узагальнення;
- ✓ самостійність мислення;
- ✓ чіткість і грамотність викладу;
- ✓ акуратність оформлення роботи.

Особлива увага приділяється правильності економічної інтерпретації отриманих результатів розрахунків.

Оцінювання аналітичних та науково-пошукових робіт

Під час оцінювання наукових повідомлень, презентацій, аналітичних досліджень враховується:

- ✓ актуальність обраної теми;
- ✓ використання сучасних джерел;
- ✓ глибина аналізу;
- ✓ обґрунтованість висновків;
- ✓ здатність до самостійного економічного мислення;
- ✓ вміння презентувати результати дослідження.

Найвищими балами оцінюється наявність власного обґрунтованого погляду здобувача щодо конкретної грошово-кредитної проблеми або практичної ситуації.

Поточний контроль

Поточний контроль може включати:

- усні відповіді на практичних заняттях;
- тестові завдання;
- виконання розрахункових задач;
- аналіз кейсів та ситуаційних задач;
- виконання й презентація індивідуальних завдань;
- підготовку аналітичних доповідей.

Нарахування балів здійснюється відповідно до затвердженого розподілу. Максимальна оцінка знань здобувача під час навчальних занять за кожну тему наведена в таблицях.

Розподіл балів, які отримують здобувачі:

а) у першому семестрі:

Поточне тестування та самостійна робота										Кількість балів (залік)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	ІНДЗ-1	T5	T6	T7	T8	ІНДЗ-2		
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	40	100

а) у другому семестрі:

Поточне тестування та самостійна робота											Кількість балів (екзамен)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 3						Змістовий модуль 4						
T9	T10	T11	T12	T13	ІНДЗ-1	T14	T15	T16	T17	ІНДЗ-2		
5	5	6	6	6	5	5	6	5	6	5	40	100

T1, T2 ... T17 – теми змістових модулів.

Максимальна кількість балів складає: за перший і другий модулі – по 30 балів (разом – 60 балів); третій і четвертий модулі – по 30 балів (разом – 60 балів).

Дедлайни та перескладання

Роботи, подані із порушенням встановлених термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу кількість балів.

Перескладання модульних контрольних робіт або інших форм контролю здійснюється за погодженням з деканатом за наявності документально підтверджених поважних причин (стан здоров'я, участь у наукових заходах, студентських олімпіадах тощо).

Академічна доброчесність

Здобувачі освіти зобов'язані самостійно виконувати навчальні завдання, роботи поточного та підсумкового контролю.

У разі використання ідей, розробок або тверджень інших авторів обов'язкове коректне посилання на джерела інформації.

Порушення принципів академічної доброчесності (списування, плагіат, несанкціоноване використання допоміжних матеріалів під час контрольних заходів) має наслідком отримання незадовільної оцінки за відповідний вид роботи.

Відвідування занять

Відвідування практичних занять є обов'язковою складовою освітнього процесу.

У разі відсутності здобувача на занятті він втрачає можливість отримати бали за відповідну форму поточного контролю.

Форми навчання та графік освітнього процесу визначаються відповідно до затвердженого розкладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [1].

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття та необхідність грошей, їх значення та роль в економіці.
2. Походження грошей.
3. Еволюція грошей.
4. Суть і функції грошей.
5. Форми грошей.
6. Металістична теорія грошей.
7. Номіналістична теорія грошей.
8. Кількісна теорія грошей.
9. Кейнсіанська теорія грошово-кредитного регулювання.
10. Монетаристська теорія грошово-кредитного регулювання.
11. Кейнсіансько-неокласичний синтез.
12. Сутність грошової системи та її елементи.
13. Типи грошових систем.
14. Поняття і модель грошового обороту.
15. Суб'єкти грошового обороту.
16. Структура грошового обороту.
17. Грошова маса та її структура по агрегатах. Грошова база.
18. Поняття мультивалютності.
19. Швидкість обігу грошей.
20. Закони грошового обігу. Рівняння обміну І. Фішера.
21. Економічна суть та особливості функціонування грошового ринку.
22. Попит на гроші та фактори що його визначають.
23. Формування пропозиції грошей.
24. Грошовий мультиплікатор.
25. Встановлення рівноваги на грошовому ринку.
26. Поняття та канали емісії грошей.
27. Сутність і причини інфляції.
28. Поняття дефляції.
29. Методи вимірювання інфляції. ІСЦ, Індекс-дефлятор.
30. Види інфляції.
31. Соціально-економічні наслідки інфляції.
32. Антиінфляційна політика. Форми і методи стабілізації

грошового обігу.

33. Поняття інфляційного таргетування.
34. Поняття та цілі грошових реформ.
35. Класифікація грошових реформ.
36. Грошова реформа в Україні.
37. Поняття валюти та валютних цінностей.
38. Економічна сутність і режими валютного курсу.
39. Розрахунок валютного курсу. Котирування валюти.
40. Суть і структура валютного ринку.
41. Поняття девальвації та ревальвації.
42. Поняття платіжного балансу.
43. Валютне регулювання, валютні інтервенції.
44. Золотовалютні резерви, їх структура.
45. Сутність та цілі грошово-кредитної політики.
46. Монетарні експансія та рестрикція.
47. Інструменти грошово-кредитної політики.
48. Відмінності між ринком грошей та ринком капіталів.
49. Біметалізм та монометалізм.
50. Паперово-кредитна система грошового обігу.
51. Суть та функції кредиту.
52. Теорії кредиту.
53. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин.
54. Принципи кредитування.
55. Відсоток: суть, функції і види.
56. Товарна і грошова форма кредиту.
57. Комерційний кредит. Суть, суб'єкти, переваги та недоліки.
58. Банківський кредит. Поняття, класифікація за різними критеріями.
59. Споживчий кредит. Суть, призначення, види.
60. Лізинговий кредит: характеристики.
61. Іпотечний кредит.
62. Державний кредит.
63. Кредитна система.
64. Фінансове посередництво.
65. Інфраструктура кредитної системи.
66. Комерційні банки, їх види, функції та структура.
67. Поняття та класифікація банківських установ. Функції банків.
68. Операції комерційних банків. Пасивні, активні, комісійні

операції та ін.

69. Цифровізація банківської діяльності.

70. Банківська система України: становлення і розвиток.

71. Суть, види та особливості небанківських фінансових установ.

72. Інститути парабанківської системи за видами діяльності: ломбарди, кредитні спілки, фінансові та страхові компанії, інвестиційні та пенсійні фонди. Специфіка діяльності цих інститутів.

73. Цінні папери та їх види. Акції. Майнові, пайові, приватизаційні (ваучери) сертифікати. Інвестиційні сертифікати. Облігації. Векселі. Ощадні (депозитні) сертифікати. Іпотечні ц/п. Деривативи. Ф'ючерс, Форвард, Опціон. СВОП. Варант.

74. Операції з цінними паперами.

75. Фондовий ринок. Учасники ринку цінних паперів. Первинний та вторинний ринок ц/п. Біржовий та позабіржовий ринок цінних паперів.

76. Біржова система.

77. Фондова біржа, її правовий статус, структура та керівні органи.

78. Фондові індекси.

79. Інфраструктура фондового ринку. Державне регулювання ринку цінних паперів.

80. Шляхи створення ЦБ: еволюційний, директивний.

81. Функції та операції ЦБ. ЦБ як емісійний центр та канали емісії грошей.

82. НБУ: організація та функціонування. Структура та функції НБУ.

83. Інструменти рефінансування.

84. Поняття та елементи міжнародної валютно-кредитної системи.

85. Етапи еволюції валютних систем. Система золотого стандарту: історія функціонування. Бреттон-Вудська та Ямайська валютні системи.

86. Спеціальні права запозичення. Європейська валютна система. Євро як єдина спільна валюта.

87. Міжнародний валютний фонд у системі валютного регулювання. Цілі створення, функції, організаційна структура, механізми кредитування.

- 88. Група Світового банку.
- 89. Європейський банк реконструкцій та розвитку. Європейський інвестиційний банк та регіональні світові банківські інститути.
- 90. Співробітництво України з міжнародними валютно-кредитними організаціями.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ)

З навчальної дисципліни «Гроші і кредит» передбачено проведення семестрового заліку або екзамену в межах навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни [1], у строки, встановлені графіком освітнього процесу.

Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет включає чотири блоки завдань:

- ✓ Теоретичні питання з дисципліни.
- ✓ Тестові завдання формату «правильно – неправильно».
- ✓ Тестові завдання з вибором правильної відповіді.
- ✓ Завдання на визначення термінів (глосарій).

Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати під час заліку або екзамену, становить 40 балів.

Розподіл балів

Структура оцінювання передбачає:

- ✓ 2 теоретичних питання — по 11 балів кожне (разом 22 бали);
- ✓ 5 тестових завдань формату «правильно – неправильно» — по 1 балу (разом 5 балів);
- ✓ 5 тестових завдань з вибором відповіді — по 1 балу (разом 5 балів);
- ✓ визначення 4 термінів — по 2 бали (разом 8 балів).

Критерії оцінювання теоретичних відповідей

Максимальні 11 балів за кожне теоретичне питання нараховуються за:

- повне та системне розкриття змісту питання;
- логічну структурованість викладу;
- правильність використання економічної термінології;
- здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- формулювання обґрунтованих висновків;
- наведення прикладів із сучасної грошово-кредитної практики.

У разі неповного розкриття питання оцінювання здійснюється пропорційно рівню розкриття змісту.

Аналогічні критерії застосовуються до оцінювання другого теоретичного питання.

Порядок проведення підсумкового контролю

Після підготовки письмових тез відповідей та виконання тестових завдань здобувач здійснює усну відповідь викладачеві. Під час співбесіди можуть бути поставлені уточнювальні або додаткові запитання з метою перевірки глибини розуміння матеріалу.

Екзамен також може проводитися у письмовій формі відповідно до рішення кафедри або особливостей організації освітнього процесу.

Оцінка передбачає такі знання та вміння [1]:

Оцінка	Знання	Вміння
Здобувач:		
5 (відмінно) А (90 – 100)	– має всебічні та глибокі знання навчального матеріалу за програмою дисципліни; – засвоїв знання щодо теоретичних засад функціонування грошового ринку та системи грошово-кредитних відносин; – глибоко розуміє основну літературу та сучасні публікації з проблем функціонування грошового ринку та розвитку грошово-кредитних відносин на макро, мезо- і мікрорівні.	– вміє використовувати додаткову літературу, грамотно викладати програмний матеріал; – дає вичерпні, повні, грамотні відповіді на програмні запитання; – демонструє навички творчого мислення.
4 (дуже добре) В (80-89)	– показав повні знання навчального матеріалу за програмою курсу, здатний до їхнього поповнення та оновлення в процесі подальшого навчання і практичної діяльності; – опрацював основну літературу, ознайомився з додатковою літературою, рекомендовану програмою.	– успішно виконав передбачені програмою практичні завдання без суттєвих зауважень; – вміє використовувати на практиці програмні настанови, розв'язувати тестові завдання.

4 (добре) C (70-79)	– показав достатні знання навчального матеріалу за програмою курсу, має здатність до їхнього поглиблення в процесі подальшого навчання та практичної діяльності; – опрацював основну літературу, рекомендовану програмою.	– вдало виконав передбачені програмою завдання без критичних зауважень; – здатний використовувати на практиці програмні настанови, розв'язувати тестові завдання.
3 (задовільно) D (60-69)	– має достатні знання тільки основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання й наступної роботи за спеціальністю; – ознайомився з основною літературою, яка рекомендована програмою.	– виконав завдання в межах програмних вимог; – допускає неточності при розв'язанні тестів.
3 (задовільно) E (50-59)	– має знання тільки основного програмного матеріалу в обсязі, який дозволяє подальше навчання; – ознайомився з основною літературою, яка рекомендована програмою.	– виконав завдання в межах програмних вимог; – допускає упущення, неточності та помилки при розв'язанні тестів; – не може пов'язати теоретичний матеріал з практичними ситуаціями.
2 (незадовільно) з можливістю перескладання FX (35-49)	– не володіє системою знань навчального матеріалу дисципліни; – допускає грубі помилки у відповідях; – має недостатній рівень знань для самостійного оволодіння програмним матеріалом без додаткової підготовки.	– допускає принципові помилки під час вирішення передбачених програмою завдань; – показує невміння орієнтуватися в основній літературі і нормативних матеріалах.

ГРОШІ І КРЕДИТ

2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом F (1-34)	– не володіє системою знань навчального матеріалу дисципліни; – допускає неприпустимі помилки у відповідях; – має рівень знань, який не дозволяє самостійно оволодіти програмним матеріалом і вимагає додаткового прослуховування навчальної дисципліни.	– не вміє вирішувати передбачені програмою завдання; – не вміє орієнтуватися в основній літературі і нормативних матеріалах.
--	--	---

У разі отримання здобувачем менше 50 балів за результатами підсумкового контролю він зобов'язаний пройти процедуру перескладання з метою ліквідації академічної заборгованості відповідно до встановленого порядку.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	оцінка (бали)	пояснення за розширеною шкалою
відмінно	A (90 – 100)	відмінно
добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
незадовільно з обов'язковим повторним курсом	FX (35-49)	незадовільно (з можливістю повторного складання)
	F (1-34)	незадовільно (з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Робоча програма обов'язкової навчальної дисципліни «Гроші і кредит», затверджена кафедрою фінансів і кредиту / Розроб. Нікіфоров П.О., Ткач Є.В. 2025. 24 с. URL : https://finance.chnu.edu.ua/media/m5shonar/hroshi-i-kredyt-rp-2025_compressed.pdf
2. Силабус обов'язкової навчальної дисципліни «Гроші і кредит». URL: <https://finance.chnu.edu.ua/media/rlzo4a2h/hroshi-i-kredyt-sylabus-2025.docx>
3. Електронний курс «Гроші та кредит» з навчально-методичним забезпеченням у системі MOODLE <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2321>
4. Гроші і кредит практикум / укл. П.О. Нікіфоров, Є.В. Ткач, О.В. Третьякова, В.М. Харабара. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2023. 84 с.
5. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф.. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. 892 с.
6. Крупка М. І., Мрочко М. С., Вишивана Б. М. Гроші та кредит: підручник за ред. проф. М. І. Крупки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 420 с.
7. Нікіфоров П.О., Ткач Є.В. Гроші і кредит. Фінанси та фінансове посередництво : підручник. У 3-х тт. Том 1 / за ред. П.О. Нікіфорова, Н.А. Бак. Чернівці: Черн. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 452 с. С. 63-181. URL : <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/11065>
8. Ткач Є.В., Нікіфоров П.О. Фіскальна та монетарна політика: макроекономічний аналіз та інституційне середовище : навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. 2022. 240 с.
9. Фергюсон Ніл Еволюція грошей. Фінансова історія світу [пер.з англ. Катерина Диса]. 4-е вид. Київ: Наш формат. 2022. 384 с.
10. Щетинін А. Гроші та кредит: навчальний посібник. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2019. 163 с.
11. Про банки і банківську діяльність :Закон України від 07 груд. 2000 року № 2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

12. Про Національний банк України: Закон України від 20 трав. 1999 № 679-XIV.

[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text)

13. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 черв. 2018 року № 2473-III. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

14. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану: схвалено Рішенням Ради Національного банку України від 15.04.2022 р. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk>

15. Про основні засади грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу: Рішення Ради НБУ від 11.09.2024 р № 16-рд . URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/11092024_16-rd.pdf?v=12

Додаткова (допоміжна):

16. Алексеев І. Гроші та кредит. Навчальний посібник. Львів: Вид. Львівської політехніки. 2017. 312 с.

17. Крупка М. І. Банківська система. підручник: за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 556 с.

18. Глущенко С. Гроші, кредит, кредитний ринок. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. 2015. 203 с.

19. Коваленко Д., Венгер В. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика. Підручник. Київ: ЦНЛ. 2019. 578 с.

20. Нікіфоров П. О., Ткач Є. В. Проблеми фіскальної та монетарної політики. Фінанси, банківська справа та страхування. Управління фінансами : мікро-і макрорівень : підручник для магістрів / за ред. проф. Нікіфорова П. О., доц. Бак Н. А. Чернівці : Чернівець. нац. н-т імені Юрія Федьковича, 2021. С. 293-335.

21. Ткач Є. В., Нікіфоров П. О., Центральний банк і монетарна політика: методичні рекомендації : Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. 2023. 80 с.

22. Нікіфоров П. О., Ткач Є. В., Режим прямого таргетування інфляції у монетарній політиці НБУ: досвід застосування та оцінки. *Науковий вісник Чернівецького університету : Економіка: зб. наук. праць*. 2022. Вип. 835. С. 40-47.

23.Крупка М.І., Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник: М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра : за ред. проф. М.І. Крупки. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 526 с.

24.Банківські операції і технології : практикум. Укл. О.М. Гладчук, М.Г. Марич, А.В. Марич, М.П. Федішин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2024. 252с. URI:

25. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10986>

26.Страхові послуги: у схемах і таблицях: навч. посібник / укл.: М.П.Федішин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2023. 208 с.

27.Банківська система: навчальний посібник / укл.: П.О. Нікіфоров, О.М. Гладчук, М.Г. Марич, М.П. Федішин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2023. 224 с.

28.Банківські операції: у схемах і таблицях: навч.-наочн. посіб. / уклад. М.П. Федішин. Чернівці, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 185 с.
<https://docs.google.com/document/d/1osjN-BkP2aR1mQWSfhXzIF3zXc7jiWO5/edit?usp=sharing&oid=115483063503255754884&rtpof=true&sd=true>

29.Федішин М.П., Церковнюк М.С. Вплив фінтехкомпаній на трансформацію цифрових фінансових послуг. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: Економіка, психологія та менеджмент.* 2025. №6. <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-06-03-06>

30.Федішин М.П., Іліка К.Д. Теоретичні аспекти розвитку фінансових технологій в сучасній економіці. *Науковий вісник ОНЕУ.* 2025. №12 (337). С.63-71

31.Попело О.В., Федішин М.П. Оцінка ризиків фінансової стійкості банківської галузі в умовах тривалих викликів. *Економіка та суспільство.* 2024. №68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-183>

32.Федішин М.П., Репужинська О.С. Оцінка ефективності системи ризик-менеджменту банківської установи в умовах сучасних викликів. *Інфраструктура ринку.* 2024. Випуск 81. С.129-135. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure81-21>

33.Федішин М.П., Журко Р.В., Лобко О.М. Роль FINTECH

у розвитку фінансового ринку України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Том.2 (номер 20). С. 278-291. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/8186>

34.Федишин М.П., Чеботар О.С. Фінансова стійкість комерційного банку як необхідна умова його ефективного функціонування. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 70. С.165-170. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-29>

35.Федишин М.П. Інновації в банківському секторі України: сучасні тенденції та переваги для клієнтів. *Інновації, підприємництво та економіка сучасних трансформацій у дзеркалі I-66 теорії Шумпетера* : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (1-2 жовтня 2025 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025.С.200-202 https://ef.chnu.edu.ua/media/rqqfncxw/materialy_shumpeter-konf_2025.pdf

36.Федишин М., Попова Л. Цифровізація та клієнтоорієнтованість як ключові чинники розвитку ринку страхування в умовах воєнного стану в Україні. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: матер. XVIII міжнар. наук.-практ. конференції (Київ, 22 травня 2025 року). Київ: Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2025. С.195-198.

37.Федишин М.П. Сучасні тенденції розвитку платіжної інфраструктури України. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* : матер. 7-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 10 квітня 2025 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С.377-381.

38.Федишин М.П. Аналіз міжнародної фінансової підтримки України в умовах війни. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* : матер. 6-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 18 квітня 2024 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. С.435-439. https://drive.google.com/file/d/18iFc3xkgav0paX8cz2S8K_Jku3HID_E4s/view

39.Федишин М., Абрамова А. Стан та перспективи іпотечного кредитування в умовах війни. *Конкурентоспроможність національної економіки: нова модель в умовах воєнних викликів*: матер. XXI Міжнародної науково-

практичної конференції, що проходила в межах Форуму EFBM 3.0. «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. Від відновлення до зростання» (Київ, 21-24 травня 2024 року). Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Київ. 2024. С.102-104

40.Ярошевич Н. О. Шпак, Н. Б., Побурко О. Я. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник : Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 416 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Аналітика: Міжнародний центр перспективних досліджень: *веб сайт*. URL : <http://icps.com.ua/>

2. Глосарій банківської термінології. URL:http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734

3. Дані та аналітика : Міністерство фінансів України : *веб-сайт*. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

4. Законодавство України : Верховна рада України : *веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

5. Звітність : Державна казначейська служба України : *веб-сайт*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

6. Історія національної валюти України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36714

7. Міжнародне співробітництво. URL:<https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodne-spivrobitnictvo> (дата звернення: 31.01.2025).

8. Офіційний сайт урядового порталу Кабінету Міністрів України: веб-сайт.URL: www.kmu.gov.ua

9. Офіційний сайт Національного банку України. URL :<https://bank.gov.ua/>

10.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL :<https://mof.gov.ua/k>

11.Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>

12.Офіційний сайт Інституту світової економіки і міжнародних відносин URL: <http://www.iweir.org.ua/>

13.Співробітництво України з міжнародними інституціями. URL : <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni>

[vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami](#)

14. Сайт НБУ. Розділ Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

15. Статистична інформація : Державна служба статистики України : *веб-сайт*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Bureau of Economic Analysis. URL: <https://www.bea.gov/>.

17. Government Finance Statistics / International Monetary Fund. URL: <https://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&sId=1435762628665>.

18. OECD. (2020). Revenue Statistics 2020. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: doi.org/10.1787/8625f8e5-en

19. Opencorporates.com. URL: <https://opencorporates.com/>.

20. Open budget : Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

21. UN Comtrade Database / United Nations. URL: <https://comtrade.un.org/>

22. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Навчальне видання

ГРОШІ І КРЕДИТ

Методичні рекомендації
до самостійної роботи

Укладачі:

Майя Пилипівна **ФЕДИШИН**

Віолетта Миколаївна **ХАРАБАРА**

Максим Григорович **МАРИЧ**

Літературне редагування **О.В. Колодій**

Технічне редагування **О.М. Кудрінська**

Підписано до друку 14.09.2026. Формат 60x84/16

Електронне видання.

Ум.-друк. арк. 7,4. Обл.-вид. арк. 8,0.

Зам. Н-197.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.